

Erdélynek 1811. óta nem volt országgyűlése. Az alkotmány ugyyszólván fel volt függesztve, tényleg legalább. A főhivatalok, melyekre a törvény szerint az országgyűlésnek négyezer hármas (mind a négy bevett vallásból három-három egyén) kijelölése alapján a felség által történt a kinevezés, csak egyszerű kinevezés által történtek be. S midőn a harmincz évek elején az alkotmányos szellem Erdélyben is föléledt, a sérelmek egyik legnevezetesebbikének ez tekintett.

B. József János, a főkormányzók elnöke, hogy a hazafi pártot kedvezőbb ítélre vegye s hogy a reformátusok részéről is tekintélyes embereket állíthasson a kormány főbb pozícióira, Kemény Ferencet és Zeyk Dánielt kormányzói tanácsosokká nevezette ki, 1833-ban. Ők azonban e hivatalra csak ideiglenes minőségben s azon világos kikötéssel fogadták el, hogy ha a legközelebb összehívandó országgyűlés által is arra kijelöltetnek.

Az országgyűlés 1834. tavaszára összehívott, mint a kir. javaslatokban is mondva volt, első sorban a kormányzói s kir. táblai hivatalok betöltése, illetőleg törvényesítése végett. A főkormányzók tanácsosai törvény szerint az országgyűlés tagjai voltak, de az országgyűlés a nem törvényesen választottak szék-jogát kétségbe vonta. S a kérdés a mindkét oldalról túlfeszült hangulat közepette nem oldatható meg és az országgyűlés eredménytelenül oszlott el.

Kemény Ferenc, tanácsos társával Zeyk Dániellel együtt, lemondott hivataláról, melyet az országgyűlés törvénytelennek bélyegzett; s a magánéletbe vonult vissza. Az 1837-ben Nagy-Szebenbe összehívott országgyűlésre mint Kolozs vármegye követé jelent meg.

A hangulat most tetemesen békésebb volt. Wesselenyi helyett, ki pöre miatt az országgyűlésben meg nem jelenhetett, gróf Bethlen János volt a hazafias párt vezére. Mérséklő szellemével, finom modorával, eszes hazafiságával többet használt s többet tudott keresztül vinni, mint a legfőbb politikai, az udvar minden áron azon volt, hogy Estei Ferdinánd főherceg, ha csak utolsó helyen is, jelöltessék ki kormányzóknak, hogy így az alkotmányos formák megtartásával legyen a legfőbb állásra kinevezhetők. Ezt a Bethlen János ügyessége akadályozta meg. A többi hivatalokra is úgy tették a kijelöléseket, a mint az ország érdekének biztosítása kívánta. A pártfegyelem kitűnő volt; s a hazafiság és alkotmányosság a mérséklettel talán először és utoljára volt egyensúlyban az erdélyi e századbeli országgyűléseken.

És ebben Kemény Ferencnek is nagy része volt, ki gr. Bethlen Jánossal együtt, a mily híu hazafi, oly ügyes diplomata is tudott lenni.

Az országgyűlés által történt kijelölésekben Kemény Ferenc visszanyerte főkormányzói tanácsosi állását, melyet most már törvényesen foglalhatott el. De még az országgyűlés folyama alatt b. Nopcsa Elek, a rendek elnöke, udvari kancellárrá nevezettván ki, helyére első helyen ő jelöltetett s a felség által ki is nevezetett.

E fontos állást, mely a magyarországi kir. személynöki állásnak felelt meg, azzal a különbséggel, hogy Erdélyben az országgyűlésnek csak egy táblája lévén, a ren-

dek elnöke nemcsak a követek tábláját, hanem az egész országgyűlést vezette, e fontos állást, melylyel a főkormányzói tanácsosság is össze volt kötve s bizonyos esetekben a kormányzói elnökség is együtt járt, viselte b. Kemény Ferenc mindaddig, míg Erdély külön történelme be nem fejeződött. Ő elnököl a 1843-ki, 46-diki, 48-diki s 65-diki erdélyi országgyűléseken, és pedig annyi tapintattal, bölcseséggel, igazságszeretettel s törvényes és alkotmányos érzettel, mint csak egy valódi parlament elnökétől lehetne várni. Ő hazafias és alkotmányhíu közvetítő volt mindig a trón és a nemzet közt; s sem a fejedelem, sem a nemzet bizalma nem tántorult meg, sem meg nem eselődött benne.

Országos elnöki választatván s nevezettván ki, nem sokára a val. b. titkos tanácsosi méltósággal is felruházott. S az erdélyi szokás szerint a reform. főkonsistorium egyik elnöki (u. n. államgondnoki) székére is megválasztott. Már akkor, midőn első ízben ideigl. főkormányzói tanácsosi hivatalt viselt, megválasztott volt erre; de hivataláról alkotmányos érteletből lemondván, mint magán ember a főkonsistoriumban való elnökségtől is eltiltatott; mert a főkonsistorium elnökei, régi törvényes szokás szerint, a főkormányzók első református tanácsosai voltak, bár arra esetről-esetre meg kelle s szoktak választatni. Most tehát e tisztét is ismét elfoglalhatta; s azt azóta, harminczhat éven át, csaknem utolsó napjáig, a legnagyobb buzgalommal, ügyeszeretettel és jártassággal töltötte be.

1848-ban, az unió-törvényvel, Erdély külön törvényhozása megszűnván, a b. Kemény Ferenc országos elnöksége is megszűnt. Ha hivatalt akart volna vállalni, kétségkívül a legmagasabb állásokban válogathatott volna. De ő többre becsülte a magánéletben maradt. Sas szeme meglátta a láthatáron gyülekező felhőkben a forradalom meg benyújtó villámát. S ő nem volt a forradalom embere. Ő békés eszközök embere volt teljes életében.

A forradalmat követő tizenkét év alatt, kolozsvári, külső monostor-utczai házában elvonulva, csak az egyházi ügyeknek élt; családja nem volt. Neje, gróf Bethlen Kata, a hírneves gróf Bethlen Pál kir. táblai elnöknek, az 1790-diki erdélyi országgyűlés vezérének unokája, Bethlen Farkas táblai ülnök leánya s a tábornok Bethlen Pál unokahuga, egy ép oly eszes, művelt mint szép nő, alig néhány évi házasságuk után, még fiatalon elhalván s gyermeke sem maradván, Kemény Ferenc régi híu legényével s ennek családjával csak maglakott egyszerű, de izletes kerti palotájában. A hazafiak őt gyakran keresték föl tanácsért. S ő nem esett, és másokat sem hagyott kétségbeesni a jövő felől. Tudta, hogy mint a tengernek, az eseményeknek is dagálya és apálya van s a történelem áramlatai is jönek és elmúlnak és a rendkívüli, a törvény- és szabályellenes viszonyok, az erőszakkal fentartott állapotok tartások nem lehetnek.

1860-ban az októberi diploma kiadatván, a 48-éltti alkotmány visszaállítása kísértetett meg. Magyar udvari kancellárrá b. Vay Miklós, erdélyivé b. Kemény Ferenc nevezett ki. Bár egészsége meggyöngült s hajlott kora is nyugalmat kívánt volna, elfogadta mégis e tisztet, mely éppen egyéniségéhez illt: a közvetítést a nem-

zet és a korona között, az átmeneti hid megépítését a nyílt abszolutizmusról a teljes alkotmányosságra.

A kísérlet azonban, egyfelől a nemzet erős alkotmányos szellemén, másfelől az udvar hajthatatlanságán hajótörést szenvedén, Kemény Ferenc is visszavonult. 1863-ban a külön erdélyi országgyűlésbe, mely csak azért hivatott egybe, hogy a Schmerling rájáráthába követeket küldjön, a magyarok bemenni nem akarván, tiltakozásukat, gróf Mikóval és Haynald püspökkel, ő vitte föl Bécsbe s ezzel ismét kifejezést adott határozott alkotmányos érzületének.

1865-ben, Schmerling is bukóban lévén, az igazi alkotmányossághoz való visszatérésre Bécsben is komolyabb szándék mutatkozott. Összehívott december 10-kére, a pesti országgyűlés. Erdély nem hivatott meg erre egyelőre; de mód nyújtott neki, hogy a 48-diki unió iránt még egyszer nyilatkozzék s összehívott Kolozsvárra az utolsó erdélyi országgyűlés. Kemény Ferenc, az ősz államférfi, mint a Rendek elnöke, még egyszer elfoglalta székét, hogy kimondhassa, „hogy Erdély az unió törvényesnek tekinti s Pestre kívánja küldeni képviselőit.“ Az alkotmányos élet régi bajnoka a kiegyenlítés és békés megoldások embere nem végezhetette magához méltóbban közpályáját, mint ez utolsó elnöki kijelentéssel.

Azontul még csak a főkonsistorium elnöki székében látjuk az agg férfit, lankadó erővel, de nem lankadó buzgósággal. Az erdélyi református státus ügyeinek bölcsebb vezére soha sem volt nála. A régi, egyfelől tisztán konsistoriumi, másik felől tisztán zsinati, s így a világi és egyházi elemet egymástól élesen elválasztó erdélyi egyházalkotmányok képviselői rendszerrel fölcserélésében, mely éppen a legutóbbi években hajtatott végre, szintén neki jutott a legfőbb vezéri szerep, s ő azt, az érdekek kölcsönös kiegyenlítése és mérséklése által oldotta meg.

B. Kemény Ferenc diplomata volt minden ízében. Államférfiúi magas szempont, széles látókör, modorában simaság, eszközei választásában eszély, az érdekek kiegyenlítésében rendkívüli tapintat és találékonyság: jellemvonásai. Egy, a szó jobb értelmében vett machiavellizmus volt eljárásaiban, sőt elveiben is ismertető jele. Ő azon nagyszabású államférfiak közé tartozott, a minőkben Erdély, az Apafi minisztere, az első Teleki Mihály óta sohasem szükkölködött; a milyenek a mi értünkre is voltak: Jósika Sámuel, az id. Bethlen János — és az 1875. év első halottja, b. Kemény Ferenc!

— á r —

Kereszt az útfélen.

Ott a szántóföld lábában
Egy Krisztus búsul magában.
Tört fejét vállára hajtván,
Kiterjesztett karral a fán,
Mintha átölelni vágya
Mindnyájunkat, nagy kinjába!

Fölötte egy ó kápolna,
Födele nincs, fala romba;
Benne szent kép, agg ereklye,
Zápor, idő megviselte,
Hozzá hívek sokasága
Nem jó már, mint hajdanába!

A magasból alánézve
Egy bérc tart őrt az egészre,
Mint agg templom kupolája, —
Vizes és az orgonája,
S ég s föld közt le- s fölfutóva:
Madárának a zsoltosza.

Igy, hol embermü leomlott,
A természet vona boltot,
Dicsőbbet a leomlottal;
Mert a természet egy oltár,
Melyen örök lángok égnek
S zeng szüntelenül dics-ének
A teremő szent nevének!

Szász Károly.

Egy német ember magyar leánya.

Elbeszélé.

Irta RÉTHI LAJOS.

I.

1849 őszén a többi között Klettermann Villibáld is fölkerekedett a szép stájer földről s elindult új hazát keresni kelet felé.

Ottan keleten, a szomszéd Magyarországon nagy hivatást várt rája. Lázadó alattvalókat kellett császár iránti hűségre szorítani; ázsiai barbárságot német kultúrára változtatni; pengő sarkantyus eszmát fölcseréltetni a lippegő kalucsnival; rászoktatni az embereket, hogy a Rákóczi-indulón ne lelkesedjenek, a „Gott erhalte“ hallatán imádkozzanak.

Klettermann Villibáld hivatást érzett ezen nagy földad betöltésére, mivelhogy annak jutalma jóllét, hatalom és tekintély lesz.

Még csak egy esztendővel előbb az ő szíve is földobogott a század nagy eszméiért, melyeknek szolgálatában ezrek ontották véréket. Ah, balgaság volt az a lelkesedés; szegényhúe kellett, hogy ő is osztott benne. Ime a rend győzött, az istentől adott tekintély helyreállott mindenütt; a kik föltámadtak az ellen, azok földönfutva bujdosnak a vadállatok közt, vagy dicstelen sirban elfeledve pihennek.

Boldogok, a kik még idejekorán kigyógyultak a paroxizmusból. Most szolgálhatnak a hatalom parancsolata szerint s élvezni fogják az élet kényelmét.

Igy nyugtatta meg lelkiismeretét Klettermann Villibáld, s szép nevével és hat éves leányával nagy remények közt költözött a megfélemezendő nép közé. A sors azonban bal kézzel kezdé osztani adományait. A szép asszony kedvetlenül, leverten vált meg hazájától; utközben a ködös őszi lég s a jövő bizonytalansága nyomasztólag hatották rá; állomástól-állomásig kimerülten érkezett; s éjjeli sem voltak megnyugtatók, mert hol véres fegyverű lázadókról, hol torzonborz szegény legényekről álmodott.

Az állomás-helyre érkezés után nem sokkal kérni kellett a lenézett, leigázandó néptől egy sirhelyet a drága hitves számára.

Ah, milyen hamar vált otthonná e föld a fömhéjazó stájerre nézve, az elmozdithatatlan sirhalom honosít hatalmánál fogva!

A kis leány nem sokára iskolába került, élénk kedélyü magyar leánykák közé. Gunyolták volna, a mért nehézkesen és félszegül ejtő ki a magyar szavakat; gyűlölték volna a mért német, mert németek hoztak annyi gyászt és bánatot majd mindenik családra: de busongó nagy kék sze-

mei és fekete gyászruhája megóvták a gunytól, gyűlölettől; hiszen neki is van gyásza és bánata. Vonzódtak hozzá, beszélgetni tanították, családi körülményeiről kérdezősködtek, különösen azok, a kik hasonlóképp gyászruhába voltak öltözve.

— A te édes anyád miért halt meg? kérdező egykor Vilma.

Ő szegény nem tudta, hogy miért halt meg; csak annyit tudott, hogy az isten magához hívta.

— Látod — folytató Vilma — az én édes apám azért halt meg, mert a németek megölték; azután elvették házunkat, elvették teheneinket, lovainkat, szőlőnket, buzánkat, még az asztalokat és a székeket és a tükröket is elvették. Most mi Zsáni néminél lakunk, az ő házában; ő ad ennünk, nekem és édes anyámnak is; ő ad nekünk mindent, még ezt a köntösömet is ő csináltatta.

Aranka is, a kinek éppen oly bánatos nagy kék szemei voltak, mint neki, elbeszélte saját szomorúságának okát.

— Az én édes apámat megfogták és börtönbe vitték Josephstadthba a németek. Régebben bent laktunk a piacon, abban a nagy házban, a melyben most ti laktok. Most kiűnt lakunk a város végén. Édes anyám sokat varr és nagyon sokat sir. Egy ur nem fizetett meg az ingek varrásáért; azért nem vehetett nekem új cipőt, pedig ez, mely a lábamon van, már nagyon rongyos. Az én zsebemben is van tíz krajczár; de ezzel nem szabad, hogy édességet vegyek, mint te a tiédde; hanem mikor hazamegyek az iskolából, egy krajczárért veszek söt, négyért kenyeret, kettőért tojást, háromért fejer czérnát. Ma kenyérlévest ebédelünk.

Szegény Klettermann Marika oly szomorú, oly ijedelmes történeteket hallott kis társnőitől, hogy a szíve majd meghasadt bánatában.

Mikor az iskolának vége volt, Arankát magával vonta; saját tíz krajczárjából vásárolt almát és süteményt; mindennek felét Arankának adta. Másik feléből Vilmat szerette volna megkínálni, de annak erős fekete szemei s aztán az iszonyat, hogy atyját a németek megölték, tartózkodóvá tették irányában. Zűravaros képek zsi-bongtak a kis leány fejében. Hogy atyja és ő és áldott jó anyja is, a ki a temetőben fekszik, németek, — azt tudta, s azon mostanig éppen nem talált titkolni vagy szegénylni valót. Hanem mostanában annyi rosaságot hallott a németek felől, hogy semmiképp sem tudott tisztába jöni itéletével. Bizonyosan nagy gonoszság volt egyik kis leánynak atyját megölni, a másikat fogságba zárni, mikor azok semmi rosszat nem cselekedtek. És őt bizonyossá tették Aranka is, Vilma is saját atyáik különös jósa felől. De hát miért bántották őket a németek, ha olyan nagyon jók voltak? Marika szomorú és nyughatatlan volt, a finom tisztás sütemények nem örvendeztették, kis madárának csevegése nem vidította föl; atyjára, mikor az este haza jött, aggodalmasan tekintgetett.

Klettermann azt hitte, hogy szép gyermeke beteg, ölébe vonta, kényeztetette, baja után tudakozódott.

A kis leány nyughatatlansága végre sirásban fakadt ki, zokogva kérdé atyjától: Ugy-e, te nem öld meg Vilma apját, nem zártad el az Arankát; ugy-e, ez a ház, a székek, asztalok, tükrök, s a mi itt

van, mind a miénk, s nem Arankáéktól vagy Vilmáéktól vettél el?

Klettermann megdöbbenve hallgató leánya kifakadását. Szélid kérdezgetéssel kipuhította lelki harcának minden indító okát. Azután megnyugtatta, hogy ő bizonyosan nem ölette meg a Vilma atyját, nem záratta el az Arankát s egyik anyjától sem vett el semmit. A kis leánynak ez nagy megnyugvás volt; forrón-forrón imádkozva adott hálát elalvás előtt a jó istennek, a mért ő és atyja nem részesek abban a sok rosaságban, a melyeket más németek elkövettek.

Az atya elméje pedig ugyanezen időben a fölött töprenkedett, hogy ez a világ, a melyben él, annyira ellentétes, annyira ellenséges, hogy találkozási és engesztelődési pont nem található. Gyermekeit nyilvános intézetben többé nem növelheti, mert megmérgezné kedélyét az idegen érintkezés, sőt neki, az atyának is, emelkedése útjának állhatna egy forradalmi eszméknek hódoló gyermek. (Folyt. követh.)

Az ősvilági 16.

Hidegen dudolt a szél a londoni Derby-park lombtalan fáin között, midőn egy komor reggelen a híres versenyter meglatogatására indulya, a véletlen úgy akarta, hogy az ilyenkor lovagoltatni szokott szebbnél-szebb nemes állatokon túl egy néhány hízott sertést pillantsak meg, a mint rőfögre pihentek a burtoni országút árkaiban.

Alig képzelhető nagyobb ellentét, mint egy angol versenylő és egy angolos meg hízalt khinai disznó; s alig kétkedhetni rajta, hogy ha képesek volnánk ama gyönyörű termetű nemes állatoknak, a mint verben uszó nagy fekete szemekkel oly értelmesen tekintenek reánk, ertésőkre adni, miszerint ama rőfögők, melyek oly meglepődeve hevernek ott az utsal pocolyakban, mintha ennél nem is volna képzelhető nagyobb boldogság, — nekik atyjokfia az urban s apáik egykor édes testvéreik voltak: aligha meg nem rázkodnának e gondolatról.

S pedig mégis így van. A vastagbőrűeknek az egész földön elterjedt különböző fajta vizsgálya, — a melyeknek csak egyes tagjait képezik a ló- és sertés-fajok, — már a régi természet-tudósok előtt föltűnt a nagy hasonlatosság, mely ez állatesalád egyes régebbi tagjai, u. m. a tapir, orszarvu és elefánt között létezik, melyek közül egyik, ugymint a tapir, ismét mintegy a ló és sertés közt látszik középen állani, habár nem egyformán hasonló is ezek mindenikéhez.

A régebbi természetbuvároknak azonban, mind ezen külső alak, életmód és természeti hajlamokban nyilatkozó nagy hasonlóság dacára is, legtávolabbiól sem jutott eszüke, hogy e különben más tekintetekben oly roppantul különböző állatok egy vérből származhattak volna, s a nagy hasonlóságot csupán arra használták, hogy egy osztályba sorolják őket. A tertiár kor rétegeiben föltalált anoplotherium és palaeotheriumnak nevezett, s némileg a mai sertések és lovak őseit tekintetű, de még a mai tapirhoz jobban hasonlító állatok egymáshoz igen közeli rokonsága azonban mintegy visszautasíthatlanul tola föl a gondolatot, hogy a vastag bőrűek igen elterjedt osztályának e két családja, mindenik ma élő számos fajtaival, e két testvér őstől származtak, melyek még alig különböznek annyit egymástól, mint a mai angol versenylő az apró skótszági poynktól.

E következtetés helyességét bizonyítja minden újabb geológiai lelet, így pl. az is, melynek fénykép után készült rajzat adja mellékelt ábránk.

E lelet a Franciaországban Vitry-sur-Seine és Choisy-le-Roy között fekvő, gipszbányából került legközelebb a párisi összehasonlító bonczani gyűjteménybe, s egy futó lóalak esontvázat mutatja. Gervais tanár, kinek felügyelete alatt ásatott ki e lelet, azonnal fölismerete benne a „Palaeotherium magnum“-ot, t. i. azon ósló-alakot, melynek egykor szűkségek létezésére Cuvier már több mint félszázaddal ezelőtt vont a „Palaeotherium minus“ esontjainak egy nagyobb

darab más ilyféle csonttal összehasonlításból következett. S e lelet a Cuvier föltevését csaknem tökéletesen igazolja. E kitűnő természetbúvár ugyanis amaz egy darab lábcsontnak a már akkor ismert P. minus csontvázával — mely csak egy bárány nagysága volt, összehasonlításból azt következtette, miszerint létezni kellett egykor még egy másik faj ilyenmő állatnak is, mint a P. minus, de a mely már $4\frac{1}{2}$ láb magas volt, melyet ép ezért megkülönböztetvén Palaeotherium magnum-nak nevezett el. Ez állatnak szerinte a mai lovainkhoz hasonló testszerkezet mellett még kissé zömökebb alakkal, vastagabb fejjel és erősebb lábakkal, tehát még a sertéshez sokkal hasonlóbb szerkezettel kellett bírnia, a fölülbőség közté és a mai ló között az levén, hogy a három lábujj, mely a lónál a bőr alatt még ma is fölismerhető, ennél még nem volt egy köröm alá növe s ennyiben még sokkal közelebb állt a többi vastagbőrűekhez. S a Gervais tanár lelete csaknem mindenben igazolja e nézetet, azon különbséggel, hogy a nyak még hosszabb, mint Cuvier gondolta.

Ha a mai egyiptasoknak, a minők a zebra, szamara és lovak, oly igen különböző nyak- és fej-szerkezetűt, s nagysági viszonyait vizsgáljuk, a mint egyfelől csak annál hihetőbbnek, úgy másfelől annál természetesebbnek látszik ez állítás, mivel a mint jelenleg épen ezen jellemeikre nézve különböznek ez egyiptas fajok egymástól: úgy már akkor is e részekben különböztek, ha szabad úgy szólnunk, a kisebb és nagyobb fajta lovak egymástól; vagyis a darvinismus kifejezésével élve:

ŐSVILÁGI ÁLLAT: Palaeotherium magnum.

(Találtatott a vitry-sur-seine-i gipszbányában Franciaországban.)

OSZTRÁK-MAGYAR ÉSZAKSARKI EXPEDÍCIÓ: Krisch gépész temetése.

e részekre nézve kezdtek ki-válni, s eltérni egymástól.

A láncolat az ősi Palaeotherium és a mai ló között egy fokkal tehát ismét teljesebb, a fajkeletkezés elmélete ismét egy újabb erősítést nyert; — és azok ellenkezése, kik iszonyodnak az embernek ép ilyenmő, s valamely alsóbb állati organismusból ép ez ősi időben történt kiválását elismerni: szintén azon forrásból származik, a melyből a ló megborzadása keletkeznék, ha t. i. sikerülne vele megértetnünk, hogy ő a sertéssel vér-rokon, t. i. a tények nem ismeréséből.

Dapsy László.

Az északsarki expedíció élményeiből.

Orash János matróz, az északsarki osztrák-magyar expedíció egyik tagja, érdekes följegyzéseket hozott haza nevezetes utazásáról. Ezekben a jegyzetekben Orash, mint egyszerű matróz, nem sokat bibelődik az expedíció tudományos céljaival és eredményeivel, hanem inkább a merész vállalkozóknak s főleg saját magának személyes tapasztalatait, e nagy utazás alatt szerzett élményeit s a jég hátán majdnem két éven át folytatott életapróbb eseményeit, mulatságait és szenvedéseit vázolta úgy, a hogy ezeket az átélt tapasztalatok közvetlen benyomása emlékezetében megőrizte. Az alább következő vázlatok az ő jegyzeteiből vannak összeállítva s egészen új, közvetlenebb világításban tüntetik föl az expedíció tagjainak viszontagságos életét egy oly rideg vidéken, a melyről a legelőnkebb s a leg-

tulzottabbnak látszó leírások is csak igen halvány fogalmat képesek nyújtani azoknak, kik személyes tapasztalásból nem ismerhetik.

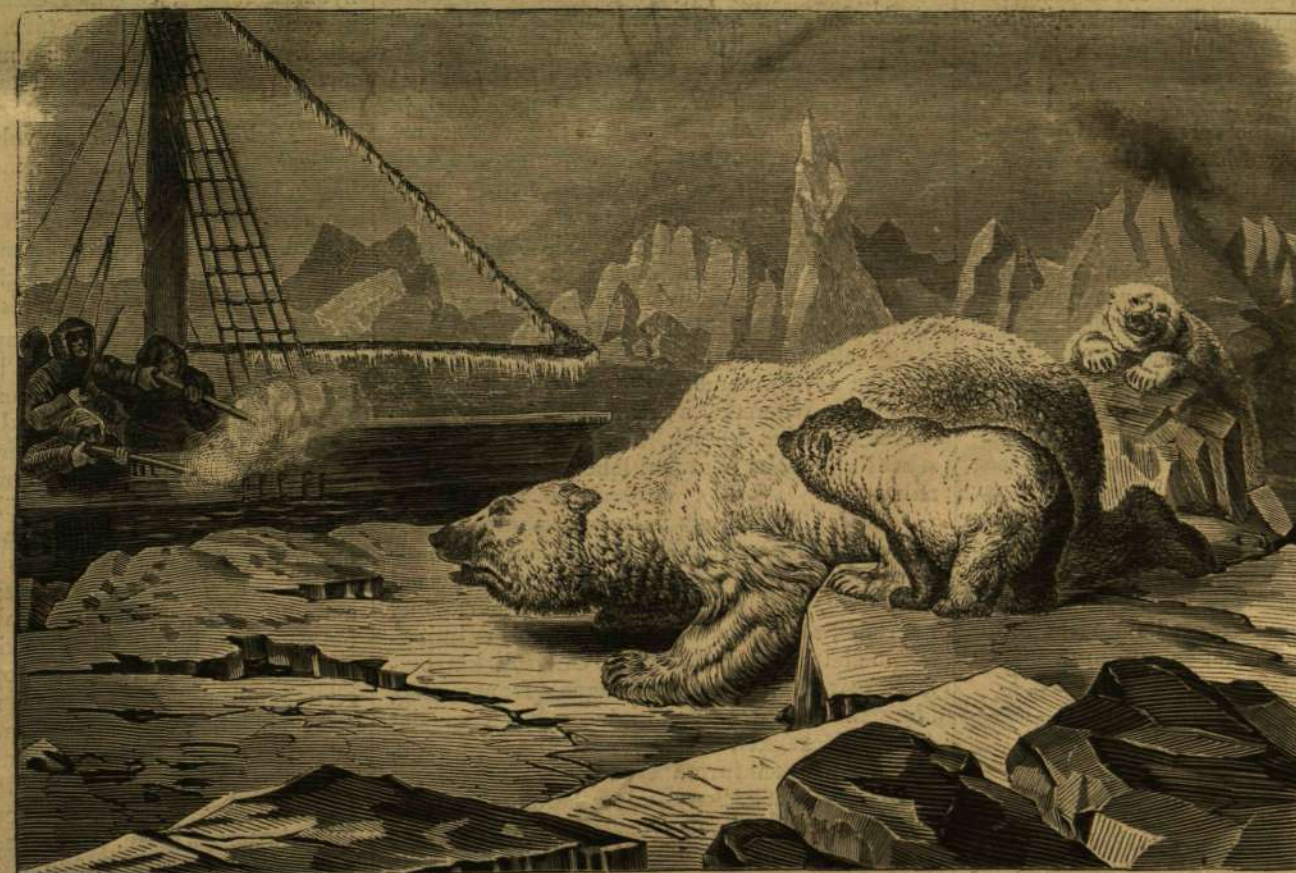
A sarkvidéki éjet, a melyet a legtöbb utazó e vidékek valóságos rémének szokott leírni, matrózunk s az expedíció többi tagjai korántsem találták oly rémséges valaminek, mint a milyennek képzeltek. Mindegyiknek megvolt a maga jól elzárható petróleumlámpája, melyet

alásülyvedve; a vörös és kék színű fénynek azt a szikrázását és egybeolvadását s a lángnyelveknek azt a különös ide s tova, összevissza történő lobogását! E sarkfény gyakran oly hatalmas, hogy világánál kényelmesen lehet olvasni; többnyire sokáig tart s így valóban kárpótlást képez a hiányzó napért.

„Igen mulattató és kellemes foglalkozást nyújtott nekünk” — beszéli tovább Orash —

Téli mulatság a jégen.

Jegesmedve-vadászat.

OSZTRÁK-MAGYAR ÉSZAKSARKI EXPEDÍCIÓ.

kimenetkor meggyujthatott. Az éj november elején már elkezdődött és tartott valami négy hónapig szakadatlanul. Egyébiránt az északi fények mindegyre megvilágították az éjeket. Orash igen élénk színekkel rajzolja e szép tünény nagyszerűségét: „Az ilyesmit nem könnyen írhatja le az ember, azt látni kell — azokat a vörös és azurkék ragyogó izeket, a melyekből kigyózó sugarak lövellnek szét, majd lángkévékké egyesülve, majd fölfelé törve s ismét

„míg a hajón tartózkodhattunk, a jegesmedve-vadászat. Ez állatok, melyek még sohasem láttak embert, valamely szagtól csalogatva, többnyire igen közel szoktak jönni a hajóhoz. Mikor valamelyikünk a távolban egy medvét pillantott meg, a legénység rendszeren összehivatott s a legközelebb eső jégtömbök mögé tervszerűleg szétosztott s löfegyverét mindenki készen tartotta. A fehér maczkó e közben mi roszt sem gyanítva mind közelebb jön az őt annyira vonzó,

csalogató hajóhoz. Egyszer csak hirtelen egy lövés dördül el, azután ismét egy s a bozontos állat, mielőtt jómóddal észrevehette volna magát, mindenfelől körül van véve. Ilyenkor aztán el is követ mindent, hogy bőrét (e szót valódi értelmében véve), a mennyire lehetséges, megvédhesse, de mind hiába, mert az most már csakugyan a vadászoké.”

Az egyik rajzunkon látható vadászjelenetet

következőleg írja le Orash: „Egy szép, derült napon, melyen a hőmérő higánya is elég magasán állt, a hajóról egy anyamedvét pillantottunk meg két kölykével. A két furcsa kis állat artatlanul és vidáman játszadozott anyja körül, mely nyugodtan, semmitől sem tartva szimatolt a levegőben. Mielőtt mindnyájan talpra ugorhatunk volna, már Maczkó mama fiacskáival együtt ott volt hajónk közvetlen közelében. De már ekkor néhány ember a fedélzeten állt s mielőtt

az anyamedve az előtte ismeretlen alakokon eléggé kibámulhatta volna magát, néhány lövés találta bundáját s utolsó panaszos dörmögést hallatva nem sokára véreben fettegett. Az eseten és ügyetlen medveköltyöket könnyű volt megfogni s reméltük, hogy életben tarthatjuk őket, sőt talán még haza is vihetjük. Hanem örömrünk nem tartott sokáig. Egy szép reggelen mindkettő megszökött; igaz, hogy csakhamar észrevettük őket, de már üldözni nem lehetett s kénytelenek voltunk mindkettőt lelőni. A vén medve pompás egy példány volt, valami 6 láb hosszú, erőteljes és nehéz, s bőre, kivéve a vérfoltos helyeket, oly tiszta fehér, a melyet csak ritkán láthattunk. A „Tegethoff” elhagyására valami 60 medvét lőttünk s bőreit pompásan kikészítettük. Fájdalom! ezeket is, valamint annyi sok más becses tárgyat, ott kellett hagynunk a jég közé fagyott hajón.

A jeges medvék kívül fókákat és tengeri madarakat lövöldöztek sarkutazóink s ha véletlenül semmiféle vadállat nem akart lőtávolba jönni, a nem nagyon hideg s a mellett szép, derült napokon azzal töltötték el az időt, hogy füres palackokat állítottak föl sorban egymás mellé s azokra czélozgatnak. Másik rajunk a sarkutazók ez ártatlan mulatságát tünteti föl.

Harmadik rajunk szomorú jelenetet ábrázol: Krisch gépész temetését. Krisch már huzamos idő óta gyöngéledett; végre súlyosan megbetegedett s a tüdővész nemskára el is ragadta hű bajtársai köréből. „Ott temették el őt” — írja Orash — „égbe nyúló sziklák közé, 1874 márcziusának egyik napján. E nap elég barátságosan volt. A kezdetben gyöngye hóvihar, később irtóztató zivatarra nőtt ki magát. Kis menetet képeztünk, a mely a hajóról a sziklahegyek felé tartott. Előtt hal ember huzta a szánt, melyen a turván észetkolt koporsó nyugodott; erre az osztrák-magyar tengrész-lobogó vala kiterítve. Vállukon fegyverrel követték a szánt a két főtiszt és a legénység. A hó kavargott előttünk s a szélvész arezunkba vagdosá a jeges hópolyheket, a mint lassan tova lépdeltünk. A sir számára meghatározott helyen megállapodtunk. A koporsót a sziklatömbök közé toltuk, azután köveket és szikladarabokat hengergettünk rá s végre egy keresztet tűztünk föléje, melyen a megboldogultnak neve és halála napja volt felírva. Ott nyugszik elhalt társunk, távol hazájától jég- és hóborította vidéken; csak a hajó áll közel hozzá, mely őt oda vitte, hanem az is teljesen kihalt és el van hagyatva.”

Azonban voltak az expedíciónak vidámabb napjai is. Például 1872. karácsonyát pompásan meg akarták ünnepelni s az előkészületeket meg is tették hozzá. A jelen szöveg egy kis házat építettek s annak belső terét ünnepi teremnek akarták földszínti, a melyben karácsony estjét, azt az ünnepet, a melyet mindenki szeretettjeinek körében óhajtaná megülni, a legénység együtt akarta eltölteni. De reményük csakhamar megsemmisült. Hirtelen vihar támadt, a jégdarab szétrepedt, a ház összeomlott s a kiáradó víz elsodorta. Ellenben az 1873. év karácsonyát minden baj nélkül boldogan és vidáman megünnepelezték. Dr. Kepes Gyula hajó-orvos leírását ez ünnepről lapunk múlt évi utolsó számában közöltük.

S. L.

A kataszter.

A geodesia * nem ismeri e nevet, de annál jobban az államgazdaságtan, mivel ez a szó a pénzügyi műveletek és adószaporítás műkönyvében keletkezett. Tulajdonképen annyit jelentene, mint a „virányok könyve.” A kifejezés elég szelíd arra, hogy köpenye alatt ne keressük az államkincstárak nagyvéri farkasát, az adót, különösen a földadót; mert a kataszter egy megállapított adózási rendszer a földbirtok jövedelme után; egy változhatatlan törvény, melyszerint, akár teremjen a birtok, akár nem, mindig ugyanazon jövedelmi adót kell fizetni utána.

Élénk emlékezetben van még Magyarországon, hogy a forradalom után a katasztrális mérnökök, kiket a földnépe „ködvágóknak”, „inzelléreknek” nevezett és a „földköstölök” határról-határra jártak, osztályozták a földeket izük szerint és irták össze a telekkönyveket, melyekből eltűnt a magyar föld, és lett belőle ezerhatszáz négyszögölével számított katasztrális

* A földmérés, mint tudomány.

hold. Ilyen holdak után kellett bevallani a tiszta jövedelmet, hogy egyforma adót fizessen az ur a szegény emberrel.

Az eszme szép volt, gyakorlatilag azonban nem jól sikerült; mert ha pontosan fel is mérték a birtokot, annak minőségét egy idegen ember közvetlen szemlélés és kóstolás által nem tudhatta megállapítani; de meg a kinek egy kis esze volt, az első osztályú földet bevallotta másodosztályúnak, a másodosztályút harmadosztályúnak, a többire pedig ráfogta, hogy természetesen vagy legelő; és hogy jobban segítse a klasz-szifikáló jó urak elnéző szándékát, nem volt hálátlan irántok, hanem szolgált nekik egy kis zsiradékkal a csizmaszárra, meg egy kis utralóval a tarisnyiba. Így történt azután, hogy a nagybirtok ur aránylag sokkal kisebb adót fizetett, mint a kisgazda, és ebben a viszonyban jövedelmét is tudta fokozni, mert a legelőnek vagy természetlennek bevallott földet kiszántatta és csak úgy használta, mint egyéb, jóminőségű szántóját.

Parlamentaris kormányunk köztudomás szerint most mindenféle új adót akar életbe léptetni, s egyuttal a földadózást is, mely eddig különösen a kisgazdát sújtja, újabb módosításokkal igyekszik ellátni, s így mintegy újja szervezni. A kiinduló pont most is a kataszter; azonban a föld osztályozása és fölmérése most nagyobb ellenőrzés alatt fog történni, hogy a földbirtok után járó adó tökéletesen megbízható és a mennyire lehetséges, tökéletes alapja legyen a kincstár jövedelmének, és a mellett a gazda se essék ki számításából, hacsak középszerű is a termése.

A földosztályozást hagyjuk a kis bírora, a ki úgyis tudja minden szegét a falunak, vagy a lelkiismeretes földköstölörök, s szólunk inkább a turván észetkolt koporsó nyugodott; erre az osztrák-magyar tengrész-lobogó vala kiterítve.

Az utas országjárta láthat mostanában nagy vászon-esernyőket, melyek mint valami óriási gomba ütik föl fejüket a hegyek vagy a dombok tetején. Azok alatt a katasztrális mérnökök dolgoznak, míg a távolban fehér-vörös zászlócska leng, melyre az irányzás történik. E mérnököknek szabad bejárások van szőlőbe, buza közé; a ház tetejére és a torony ablakába, őket a törvény védi, és minden gazda a saját jóvoltából tartozik irántok előzékeny lenni; sőt sokszor azt is megengedni, hogy szálás erdején egész állék vágattassanak ki, mert különben nem vehetik hasznát irányzó eszközeiknek.

Sokat kellett a földmérés tudósoknak addig fáradniuk, míg annyira jutottak, hogy most már akármelyik határt fölmérhessék. Az országmérésnél nagy előkészületek szükségesek; először is egy alapvonalat mérnek meg, azután az országban levő valamennyi tornyot és hegytetőt erre viszonyítanak, a hegytetőkre gúlákat és csóvás póznákat kötnék, hogy a részletes mérésnél kiindulási pontokul lehessen azokat használni.

Képzeltető, hogy mily nagy pontosság kívántatik az alapvonal megmérésénél. Mikor Spanyolországot mérték, magával az alapvonal mérésével, mely pedig nem volt egy mérföldnél hosszabb, több hónapot töltöttek el; és számítottak mellette annyit, hogy e számítások kinyomatva számos vastag kötetre rúgnak. Itt nem elég, hogy akármely síkságon kitűzenek egy vonalat és mérőléccekkkel, vagy lánczsal megmérjék, mert ez nagyon furcsa eredményre vezetne, s megtörténhetnék, hogy míg a háromszögeléssel följutnak az aradi alapvonalról a Kárpátokig; Lőcsé valahova Kassa mellé jutna a térképen, Miskolcz pedig Pestre vándorolna látogatóba.

Az alapvonalat a legpontosabb fémrudakkal mérik, rendesen három rudat használnak. E rudaknak melegség okozta kiterjedését, valamint a rudak között előforduló és elkerülhetetlen hézagokat is számításba veszik. Legnagyobb hiba származhatik azonban abból, ha a rudak nem fekszenek mérés közben vízszintesen; tehát még minden rudat be kell nivellálni a vízmérleggel vízintésre. Ez a munka csakugyan roszabb és lelket-ölőbb még a kásaszemeléssel is, mert igen nagy figyelmet követel és lassan is halad.

Este, mikor a munka a sötétség miatt nem folytatható tovább, a legutolsó mérőrud végén a földre egy karót ásnak, abba ölmet öntenek és a rud végét a függő segélyével levetik az ólomra, azon megállók a függő helyét. E czövekre azután födelet tesznek, és őrt állítanak melléje, nehogy éjjel valami rosz szándéku

ember egy pár öllel odább vigye és a tetemes munkát ekkép megsemmisítse.

A megmért vonalat azután a tenger színére vonatkoztatják, mint a mely földünkön a lehető legközelebbi síkot képezi. Az igaz, hogy e sík domboru, de minthogy a föld átmérője igen nagy, azért még egy öt mérföld hosszú vonalat is vízszintesen lehet venni a távméréseknél, a nélkül, hogy a megengedett mérési hibahatárt ez által túllépnék.

Ha az alapvonal megvan, akkor kezdődik a trianguláció (háromszögelés). Az alapvonal több pontján ugyanis föllátnak a teodolittal és a föltűnt pontokat beirányozzák. Azután ismét a föltűnt pontokból minden más látható pontot beirányoznak, s így tovább, úgy hogy végtére az egész ország egy képzelt háláló lesz bevonva, melynek szemei háromszögek; s ezekből kell az egyes pontok fekvését rettentő sok számítás és hibaszámítás között meghatározni.

A háromszögelésnél igen nagy távokra lehet irányozni, tíz-tizenkét mértföldnyire is, sőt ha olyan helyek állának rendelkezésünkre, mint a Dhavalagiri, akkor még messzebbre is; mert egy 25,000 láb magas helyről a távcsóval belátható látkör félátméréje negyvenhárom mértföld; — ilyen hegyek azonban csak a boldog Pendsab-ország és Tibet menőkeinek szolgálhatnának fix-pontokul, ha tudnánk föl tudnának rájuk mászni műszerekkel, vagy akár azok nélkül is. Nekünk meg kell elégednünk, ha tíz mértföldnyire irányozhatunk egyszerre.

Ez is csak azóta lehetséges, mióta Reichenbach a teodolitot föltalálta. E szögmérő műszeren ugyanis oly készülékek vannak, melyek segélyével a fokok másodperceit 2 tizedrésznvi pontossággal leolvashatni.

Mig teodolit nem volt, addig a gletscherekől sem tudták, hogy azok mozgás jégfolyamok, mert emberi szemmel azok mozgása nem látható. A teodolit azonban kimutatta, hogy azok csakugyan haladnak. — Egy vesszőt betűzték a jégbe, s a teodolit távcsővét ráirányozták reggel, este már észre lehetett venni, hogy a vessző kimozdult a távcsó hajszálkeresztjéből. Olyanforma lehet ez a mozgás, mint a fű növése; pontos teodolittal talán még ezt is lehetne észlelni.

Azelőtt az astrolabium volt a fő szögmérő műszer, s mint neve mutatja, még a csillagászat-bag is használtatott; azóta azonban leűnt napja, s csak a lépésmérnökök kezén forog.

A fixpontok megállapítása után most már hozzá lehet fogni a felmérésekhez. Így történik az adóképes területek fölmérése.

Az országos méréstől annyiban különbözik a telekmérés, hogy itt a többi határt nem veszik tekintetbe, s csak arra szorítkoznak, a melyikkel épen dolguk van. Mindazáltal ezt is lehet úgy végezni, hogy a nyerendő térkép az országos mérésel összevágjon. Az alapvonalat, mely egy telekmérésnél elég, ha ötszáz öl hosszú, ilyenkor úgy kell választani, hogy az a falu tornyán átmenő meridiánnal párhuzamos legyen.

A tornyok valóban nagy szerepet játszanak a földméréseknél; nélkülük alig lehetne abba belefogni, mert egyéb mérnöki jelek, minők a gúlák és csóvás póznák, csak ott maradnak meg sértetlenül, a hol senki nem férhet hozzájuk; mert különben igen jól alkalmazhatók vendég-ódalaknak vagy szerszámyélnék.

A mérések egy neve a tagosítás, mikor a határban szétszóró földjei a gazdának egy-egy tagba hozatnak össze. A gazdaság előnyeit, miket a tagosítás nyújt, sok falu nem tudja föl fogni, azért az többnyire nagy villongások között megy végbe. A mérnök mellé sokszor katonai fődzőzet kell rendelni, a mérnök pedig mindenesetre nagyon okosan cselekszik, ha lovait nem fogatja ki a kocsiból és műszereit kívül egy jó dupla puskát is visz magával, mert ha feltámad a falu, akkor nem oly könnyű onnan menekülni.

A föld népe a finánczot, zsandárt, meg az inzsellért soha sem nézi jó szemmel, s jót soha sem tesz föl rólok, mert azok vagy az adót nagyobbitják, vagy katonát fogdosnak.

Olyan helyen, hol a többség belátja a tagosítás hasznát, és letorkolja az ellenzékét, — már kényelmesebb a mérnök helyzete, mert a nélkülözött katonai fődzőzet helyett hű gárdával rendelkezik a többség férfaiában. De annál nagyobb a baja odakünn a határban, sőt még a faluban is; drága pénzért rosz ételt kap, a gyanakvók pedig folyvást sarkában járnak, a

már ledugdosott karókat kiszedegetik, hogy megzavarják a mérnököt. A praktikus mérnök úgy játszza ki e karóhúzókat, hogy a falu mellett több karót csak úgy gondolomra leszurat és rájuk hagyja, hogy jazonok töltessék boszujukat. Nem is marad abból egy sem a helyen; a távolabbiakért azonban restelnek kifáradni s így azokat békében hagyják, mert hisz ugys luddá tették már a mérnököt a falu melletti karókkal.

Az alkalmatlankodásnak ezzel azonban még koránt sincs vége. Egyik itt akarja a tagját, a másik pedig most már csak azért is máshol, mert ő olyan garázda emberrel, minő Kása Vendel nem lesz szomszéd, mikor vele nem egymás mellett, de egy határban sem lehet megmaradni.

Ha a mérnök nem határozott jellem és adott szavától ilyen incidensek eltántorítják, akkor veszte van, mert mindenki rázdúdul.

Kása Vendel pedig mikor a tagja ki van hagyva, meglepi azt, s minthogy e primitív mérés a számításal nem esik egybe, két kezét csipőjére téve kezd falu hallatára csufondároskodni, hogy ő meg van csalva, neki kevesebbet mértek. A mi csakugyan meg is lehet, mert a jó földből kevesebb jár, mint a roszból.

Van olyan is, a ki egész napokig elkullog a mérnök után, eleintén nem meri kimondani, hogy mit akar, de minthogy sokszor ő is segít vagy a lánczot húzni, vagy a póznát czipelni, megéri benne a bátorság, s meg meri kínálni egy pár forinttal a mérnököt, hogy többet hasítson ki neki, mint a mennyi járna.

Ilyen körülmények között esik meg egy-egy tagosítás; ritka a melyik háborítatlan végződik. Sok az alkalom az eltándorodásra, azért mégis jobb, ha a rendszeres országismerés után állapítatik meg az egyes birtokok nagysága. Így pontosabb is lesz a fölvetel az eszközök nagyobb tökéletességénél fogva és jobban is menbizható; a kataszter helyesebb, az adózás egyenletesebb, mit hogy könnyen elbirjon ez a csupa földmivelő Magyarország, a rosz termésű évek hosszú sora után nem kívánhatjuk eléggé!

Posta Sándor.

Három orosz és három angol kalandjai.

Verne Gyula könyvből. *

II.

Ezuttal egy folyamparti tájképet s egy mulatságos kalandot akarunk bemutatni könyvünkben.

Az első egy, a mokololokkal (benszült vad nép) vívott harc utáni reggel, miután utasaink a vadakat diadalmasan visszaverték, táru föl előttünk.

Másnap reggel a gőzös az északi parton kötött ki. Benszültök semmi irányban sem mutakoztak. Everest ezredes és társai tehát félre tették fegyvereiket, s a „Queen and Tzar” (ez volt hajójuk neve) a kijelölt kis öbölbe futott be.

A bushman, Sir Murray és egy matröz rögtön vadászati kirándulásra indultak a környéken. A vidék vadon volt, a mokololoknak se híre, se hamva. A pázsiton egész serge legelészett az antilopoknak. A vízben a rétségekben legelésző tehének fürödtek. A Ngami tó partjai körül ezenkívül a vadruccák legiói tanyáztak. A vadászok tehát gazdag zsákmánnyal megrakva tértek vissza.

Everest ezredes és társai bátran élvezhették az izletes pecsenyét, melynek többé soha sem voltak szívében. Még aznap reggel berendeztek táborukat a tó partján, hatalmas tűzfűk árnyas sátrai alatt.

Palander Miklós arra használta fel e szünidőt, hogy a háromszögelési műveletek eredményét kiszámította, míg Mokoum és Sir John azzal mulatták magukat, hogy egész dühvel pusztítottak a termékeny vidéket hihetetlen nagy számmal látogató mindenféle vadak között.

Palander Miklós volt ugyanis a mérések eredményeinek fölszámítója s az azokról vezetett regisztereket ő őrizte. A következő kaland épen ezekre vonatkozik.

E regiszterek — írja Verne — az expedíció levéltárát s tulajdonképi kincset alkották. Kép-

* Megjelent Nagy István fordításában, mint a Franklin-Társulat kiadása. Aza a 17 ivre terjedő s 9 képpel díszített munkának 2 frt.

zelhetjük tehát, mennyire meg volt rémulve az egész társaság, mikor egyszer azon vették észre, hogy Palander a regiszterekkel együtt eltűnt és sehol sem található. Keresték mindenfelé, minden borkorban és hegyzszakadékokban, kildtozták nevét, lőttek jelt — sehonnan semmi felelet. Bizonyosan valami szerencsétlenség találhatta.

Vége egy sűrűségről kirohant Palander Miklós, lihegve, összetépett ruhákkal, vérző kezekkel. A szerencsétlen megérkezett társaihoz, kik aztán rögtön kérdésekkel ostromolták. De az irtóztatos elméműt tudós némának látszott, s meredt tekintete bizonyította, hogy nem is hallja a kérdéseket. Nehány perc múlva megkísértette szóhoz jutni, de hasztalan, csak értetlen, szótárogatlan hangokat tudott adni. Végre, emberföltől erőszítés után a következő szavakat nyögte ki:

— A regiszterek, a regiszterek!

E szavak megrázkódtatták a csillagászokat. Mindent megértettek. A regiszterek, melyekben bejegyezve az egész művelet eredménye, a regiszterek, melyektől Palander Miklós soha, még álmában sem vált el, a regiszterek hiányzanak.

— Tehát elrabolták? — kérde Everest ezredes egy idő múlva.

Palander Miklós igenlőleg intett fejével.

— És ki rabolta el? — kérde tovább Sir John. — Benszültök, mokololók?

Palander Miklós padagólag rázta fejét.

— Európaiak, fehér emberek? — kérde tovább Sir John.

— Nem! — válaszolt Palander Miklós alig hallható hangon.

— Kik tehát? — ordítá Strux Mátyás, ökleivel fegyvetve szerencsétlen társát.

— Nem — ismétlé Palander Miklós. — Nem benszültök, sem európaiak, hanem... hanem... a majmok.

Valóban, ha ez esemény oly rettenetes következményekkel nem fenyegetőzött volna, az ezredes és társai valószínűleg kacagják fakadnak e nyilatkozat fölött. Palander Miklóstól a majmok ragadtak el a regisztereket.

A bushman megmagyarázta társainak, hogy hasonló eset gyakran fordul elő. Ő személyesen győződött meg nem egyszer arról, hogy az utasokat mindenükből kifosztották a majmok. E majmok a babouin-fajhoz tartoznak, és nagy számú csapatokban kóborolják be Afrika erdeit.

Palander Miklóst is kirabolták e fosztogatók, bár nem minden küzdelem nélkül, mint rongyokra szakadt ruhái tanúsíták. Mindez nem történt volna meg, ha Palander Miklós társai körül marad, s azért a bizottság tagjai majdnem megsemmisülve voltak, mert látták, hogy a regiszterek elvesztése által, — e veszteséget pedig pótolni lehetetlen — minden munkálatuk, annyi fáradság és veszély között teljesített munkálatuknak minden eredménye menthetlenül oda van.

A jó tanács volt most a legdrágább portéka. Ezzel csak a bushman szolgálhatott.

— Uraim — mondá a derék bushman. — Én értem kétségbeesésüket, de sietünk kell, mert mondhatom, hogy egyetlen percünk sincs elveszteni való. Palander Miklós úrtól ellopták a nagy fontosságú regisztereket. Babouin - majmok fosztogatták ki a szegény tudóst, nézetem szerint tehát leghelyesebben cselekszünk, ha rögtön a tolvajok üldözésére indulunk. E majmok rendkívüli gondnal őrzik az általuk lopott tárgyakat. A regiszter nem csiklandozza inyet, s ha rablót feltaláljuk, valószínűleg a regisztert is egész épségben kapjuk vissza.

A tanács helyes volt.

Palander Miklós mintegy ujjászülettet ez indítványra. Egy matröz föltöltö köcsönzött neki, a másik kalapot, ő pedig fegyvert ragadva, kijelenté, hogy kész társait az elkövetett merénylet színhelyére vezetni.

Még azon este megindultak és pedig a Palander Miklós által kitűzött irányban, egyenesen nyugatra.

Ez éjjel s másnap egész nap nem akadtak a majmok nyomára. Nehő bizonyos jelek mutatkoztak ugyan a földön, és a fák törzsein is nem egy jelt találtak Mokoum és a Foreloper, melyek arra mutattak, hogy nem régebben babouin-majmoknak kellett itt keresztül vonulniuk.

Palander Miklós azt állította, hogy ötlet az állatok közül mintegy tíz darab támadta meg. Nemsokára kétségtelen volt, hogy nyomukban vannak, s azért a legnagyobb elővigyázattal

ugyan, de egyuttal lehető gyorsasággal haladtak előre, mert a babouin-majmok okos és nagyon vigyázó állatok, s meglepetésük a legnehezebb feladatok közé tartozik.

A bushman pedig csak úgy bizott a vállalat sikerében, ha meglepni sikerül az állatokat. Nemsokára észrevette a majmokat, melyek csakugyan tizen, vidám ugrándozást folytattak a fákban. A bushman és társai, fák mögé lapulva, a legnagyobb érdekltséggel nézték őket. Mint Mokoum már mondta, egy chamas-csoport volt ez.

Ez állatok szőre zöldes, fejük és füleik fekete; hosszú farkuk, melyet folytonos mozgásban tartanak, a földet söpri. Erős állatok ezek, melyeket hegyes fogaik, éles körmeik és nem mindennapi erejük miatt a vadállatok is csak ritkán mernek megtámadni. A chamasok valószínűleg fosztogatók.

Még egyikük sem vette észre a leskelődő vadászokat.

De vajjon köztük volt-e az is, ki Palander Miklós kezéből a regisztereket kiragadta? Ez volt a legfontosabb kérdés, melyre minden körülmények közt feleletet kellett kapni. Csakhamar azonban semmi kétség sem lehetett többé erre nézve, mert a Foreloper? az egyik majomnak fején megismerte Palander Miklós kalapját. Mint dobogott e fölfedezésre Sir Murray szíve! Egy percig sem kétkedett, hogy e nagy majom rabolta el a regisztert. Kézre kellett őt keríteni, és a legnagyobb elővigyázattal működni, mert egyetlen elhibázott mozdulatra egy eltűnt volna azok, hogy többé nyomukra sem akadtak volna.

Az egész csapat körülkerítése volt az egyetlen biztos eszköz a regiszter visszaszerzésére.

A társaság két csapatra oszlott. A bushman tanácsához képest a legnagyobb ovatosággal haladtak előre. A fegyverek lövése készen voltak, s ki volt adva a parancs, hogy a kalapos majom képeze minden fegyver cseljét.

Palander Miklós, kinek türelmetlenségét alig lehetett fékezni. Mokoum mellett haladt. Ez szigorúan ügyelt rá, mert attól félt, hogy dühében valami meggondolatlanságot követ el, s az egész vállalat sorsát veszélyeztetni. A szerencsétlen csillagász valóban magánkiáltott. A vállalat sikere rá nézve életkérdés volt.

Félórai haladás után a bushman elérkezettnek látta az időt, hogy komolyan hozzá fogjanak a hajtóvadászathoz. Husz lépésnyire egymástól eloszlva, a legmélyebb csendben, haladtak előre, mindig szűkebb kört vonva a Mokoum által megjelölt pont körül. A legesekélyebb neszt sem lehetett hallani. Azt hihette volna az ember, hogy egy csapat indián követi ellenségeinek föltálat nyomát.

Egyszerre csak megállott a vadász, s társai követték példáját. Minden kéz a puská bilentyűjén nyugodott, készen állva a tüzelésre. A chamas-csapatot látták. Az állatok valami neszt hallottak. Látszott rajtuk, hogy lesben állnak. Egyikük, a legnagyobb mindnyája között, s épen az, mely Palander Miklós kalapját viselte, a legnagyobb nyugtalanságot tanúsította.

Palander Miklós rögtön ráismert megrablójára. Azonban úgy látszott, hogy a majom nem tartotta magát a regisztereket, legalább azokat nem látták nála.

A vadászok ovatosan közeledtek. Mindenik fölsimerte a tolvajt és biztosan célba vehette volna már. E pillanatban, egy önkénytelen mozdulat folytán elsőlt Palander Miklós kezében a fegyver.

— Kárhozat! — kiáltá Sir John, tüzet adva. Mily hatást!

Tíz lövés dördült el egyszerre, és négy majom rogyott össze. A többiek egy óriási ugrással tulteremték az üldözőkön.

Csak egy maradt vissza a kalapos chamas: a tolvaj. Putás helyett egy jávorfiához rohant; hasonlíthatan ügyességgel mászott fel arra, eltűnt a lombok között.

— Ott vannak a regiszterek elrejtve, — kiáltá a bushman.

Mokoum nem csaltakozott. Azonban tartani lehetett tőle, hogy elmenekül a tolvaj egyik fáról a másikra szökve. Mokoum nyugodtan célba vette és tüzet adott.

A majom megsebesítve, ágról ágra esett. Egyik kezében voltak a regiszterek, melyet egy oduból ismét magához vett.

* Kalauz, előlmenő.

E pillanatban Palander Miklós hihetetlen gyorsasággal rohant a majomra, s megkezdődött köztük a harc.

Mily harc volt ez!

A düh vakká tette a csillagászt, fegyvert eldobva pusztá kézzel rohant a majomra.

A majom ugatása közé a tudós dühös kiáltása vegyült.

Fülszaggató hangverseny!

Egy perc múlva senki sem tudta, hogy a földön hentergető sötét tömegben melyik a majom, melyik a csillagász. Nem lehetett a majomra löni, mert félték, hogy a tudóst találja a majomnak szánt golyó.

— Lőjjenek mindkettőre! — kiáltá Strux Mátás s valószínűleg jó példával ment volna előre, ha fegyvere kilőve nincsen.

A csata tovább tartott. Palander Miklós majd alul, majd felül, megfojtani igyekezett ellenfelét. Vállairól csorgott a vér, s a majom éles körmei mélyen vágódtak testébe. Végre egy kedvező pillanatot leste ki Mokoum és csákányának egyetlen csapásával kivégezte az állatot. Palander Miklóst ajultán vitték el a csataterőről.

Kezei görcsösen szorították a regisztereket, melyeket élete veszélyeztetésével szerzett vissza.

Az elesett majmokat a táborba vitték, s

mény megállapítva lett, örömetlenül dobogott a csillagászok szíve. Fáradalmaiknak, szenvedéseiknek egyetlen jutalma az lehetett csak, ha műveleiket lelkiismeretesen ellenőrizve, mint megtámadhatlan bizonyosságot szolgáltatják át az utóknak. Fényes jutalma nagy szenvedéseknek.

A kiszámítások befejezésére Palander Miklós és Emery William következő számokat közölték társaikkal.

Uj alapvonal	5,075, 25
Ugyanez ez alap az első vonal- mérésből és a háromszögelési hálóz- zatból lezármaztatva	5,075, 11

Különbőség a számítás és fel-
mérés közt

0, 14

Tehát csak 14 századrész toise, tehát kevesebb tíz hüvelyknél, s a két alapvonal között legalább hatszáz mérföldnyi távolság feküdt.

Midőn Franciaországban Dünkirchen és Perpignan között a meridián fölmérték, 11 hüvelyknyi különbséget mutatkozott. Az angol-orosz bizottság által elért eredmény tehát még pontosabb volt, pedig sokkal nehezebb körülmények közt, az afrikai sivatag veszélyei által környezve volt keresztül vive. A bizottság munkája tehát

Egyveleg.

— A Sahara síkság tengerre alakítása naponként komolyabb figyelem tárgya szakemberek és kormányok részéről. Az egyiptomi alkirály és a francziák egyenlően érdekelve vannak az óriási homokszivatag eltüntetése iránt, melynek fölületét némelyek szerint 100, mások szerint 80 ezer négy-szög mérföldre terjed. A mérnöki munkálatokból annyi kitűnt, hogy a Sahara több száz lábnyi mélységben fekszik a Közép-tenger színe alatt s így a földadat megoldása csak pénz és idő kérdését képezheti. Legújabbban a francia kormány 25 ezer frankot szavazott meg a sivatag tanulmányozására. — Ez átalakítás rendkívüli kedvező befolyással lenne Európa időjárási viszonyaira. Ugyanis a Sahara fénylő fehér homokja óriási mértékben veri vissza a reá majdnem merőlegesen eső napsugarakat, a levegő tehát igen meglepőlegesen, igen magasra száll. A mint már most e meleg levegő több ezer lábnyi magasban a sarkok felé siet, lassanként mindinkább kihűl s így alább és alább is süllyed. Végre lesz egy pont az egyenlítő és sarkok között, hol a két áram egymásba ütközik, a minnek legtöbb esetben csapadék, eső az eredménye, ha az áramok valamelyike sok vízpárat tartalmazott. E két áram

Petőfi két levele Bem tábornokhoz.

E leveleket a költő testvére Petőfi István másolta le az eredetiből közlés végett. Történeti szempontból semmi magyarázat sem kell hozzájuk. Részint mert magok elmondják az alkalmat és okot, melyből irattak; részint, mert a bennük említett viszonyok és dolgok különben is általános ismereteselek.

Eredetileg francia nyelven irattak. S bár olvasóink közt lehetnek, a kiket az eredeti szöveg nem érdekel, engedelmet kell kérnünk tőlük, hogy azt is bemutattuk. Okmányok, első sorban az eredeti nyelven közlendők; s érdekesnek véljük ezt azért is, mert Petőfi francia nyelvismertetését, irányának némi csekély idegenszerűsége s apró nyelvi s helyesírási hibái egyetemben, világot vet. A Bem levelének (Kossuthhoz) a ki-vonatát elégnék tartottuk csak fordításban adni.

A Petőfi levelei így szólnak:

I.

Pest, 1849. május 17.

Tábornok Ur!

Engedje meg, hadd beszéljem el a sötét és keserű napokat, melyek fejem fölött átmentek, a mióta a szomorú kénytelenség ért, hogy Önt el kelle hagynom; Önt, legnagyobb tisztelettem s finni szeretetem tárgyát.

Megérkezve Debreczebe, bejelentetem magamat Kossuth urnál, az Ön levelével. Nagyon hidegen fogadtott, talán több mint hidegen. Meg voltam lepelve, mert nem tudtam megérteni e különös bánásmódot irántam, a ki ahhoz voltam szokva, hogy mindig igen nyájasan fogadtattam általa. Kérdem tőle, mikép lesz szíves rendelkezni jövőm felől? Ö ezt a lakonikus választ adta: az nem tartozik ő reá, menjek a hadügyminiszterhez.

Eljöttem tőle s mielőtt a hadügyminiszternél magam jelentkezném ügyemben, már rendeletét vettem, hogy jelenjek meg előtte; a mit meg is tettem. Az ideiglenes hadügyminiszter, Klapka tábornok, még hidegebb volt; mit mondok? hideg? sőt, goromba . . . Itélje meg, tábornokom, kérem. Bátorkodom párbeszédünk egy részét szóról szóra leírni.

— Ki tette közzé a Bem tábornok levelét a Vécsey tábornok ügyében a Honvéd cz. lapban?

— Én.

— S hogy merte azt tenni?

— Mert parancsom volt rá.

— S ki parancsolta?

— Bem tábornok.

— Az nem igaz.

— De igaz, miniszter ur, én nem szoktam hazudni, sem önnek, sem senki másnak a világon.

— De mindenki azt állítja, hogy ön azt a levelet csak magától közölte, a nélkül, hogy Bem tábornoktól parancsa lett volna rá.

— Tehetek én arról a mit az utcán fecsegnék?

— Debreczenben marad ön, míg e tárgyban a Bem tábornok válasza megérkezik.

— Szívesen itt maradnék, de fontos dolgain vannak Pesten s holnap oda kell utaznom. Azt hiszem, elég, ha becsületszavamat adom . . .

— Az nem elég! — stb. stb.

Igy bántak velem, tábornokom! s nem is ez volt a hadügyminiszter egyetlen s legkisebb* sértése. Hasonló modorban

* „la moindre.“ Valószínűleg toll-, vagy fogalmazási hiba a „la plus grande“ — a legnagyobb — helyett.

tovább beszélt velem egy óránál; s nem is lett volna erőm nyugodtan maradni, ha nem Önről szenvedtem volna mindezt, jóltevőmről, hazám szabadítójáról!

Ily jelenet után egyetlen teendőm volt: újra lemondani; mert nem akartam, nem is maradhattam tovább oly hadsereg tagja, melynek a minisztere egy tiszt becsületiszavának nem ad hitelt. Elfogadtam lemondásomat. Szolnokról irtam neki, magavi-seletéhez illendő hangon, már mint polgár ember s nem katona; mindamellett itt befogadtott s nem restelte eltagadni, hogy elfogadta volna lemondásomat s azt állítani, hogy ennél fogva még hatósága alá tartozom s ha nem volnék Petőfi, levelemért huszonnégy óra alatt főlakasztatna, stb.

Ily jutalmat nyerek hát hazántól hét évi folytonos munkásságomért. S kik osztják nekem e jutalmat? Ugorkafára felkapottak, a kik még semmik se voltak, mikor én már voltam valami s a kik megint semmik lesznek, mikor én még valami leszek!

Nem tudom még mit leszek teendő, mert lelkem egészen föl van zavarva, föl van dülva, egyfelől e kiáltó bánatnak által, másfelől tisztelt atyám és forrón szeretett anyám hirtelen halála által, kik mind a ketten leghőbb imádom tárgyai voltak. Csak egy hete még, hogy atyám haláláról értesültem s ma már anyám is megszűnt élni. Szegény költő! — szokta Ön nekem mondani olykor. Szegény költő, igazán!

Bocsásson meg nekem, tisztelt tábornokom, e részletekért, melyek Önt talán kevésbé érdeklik, de melyek leírása megkönyíti megtört szívemet. Ön mindig oly jó volt irántam; kihez szólhatnék őszintén, ha Önhez nem?

Isten áldja meg Önt!

Én Önt soha sem fogom feledni; valamint Önt is kérem, ne feledkezzék meg szegény hazánról, melynek legfőbb s talán egyetlen gyámola. Isten Önnel, tábornokom, isten Önnel, atyám!

Önnel

háládos fia

Petőfi Sándor.

(Eredeti szöveg.)

Pest, le 17. mai 1849.

Monsieur le Général!

Permettez moi, que je vous raconte les jours noirs et amères, qui sont passés sur ma tête depuis ce temps où je me trouvais dans la triste nécessité de Vous quitter. Vous, qui étiez l'objet de ma plus haute estime et de mon amour filial.

Arrivé à Debreczen je me présentais chez monsieur Kossuth avec vos lettres. Il m'a reçu très froidement et peut-être plus que froidement. J'en étais étonné, parce que je ne comprenais pas cette conduite étrange envers moi, qui fus accoutumé d'être toujours accueilli par lui avec bien de douceur. Je lui demandais, qu'est ce qu'il aura la bonté d'ordonner quant à mon avenir? Il donna la réponse laconique: ce n'est pas lui, qui concerne la chose, que je m'adresse au ministre de la guerre.

Je m'en allais et avant que je me fusse présenté chez le ministre pour ma cause, j'ai reçu l'ordre de comparaître devant lui: c'est que je faisais. Le ministre provisoire de la guerre, le général Klapka, était plus froid encore . . . que dis-je? froid? mais incivil! . . . Jugez, mon Général, je Vous prie. Je prends la liberté d'écrire un part de notre dialogue, mot à mot.

— Qui a publié la lettre du général Bem concernant la cause du général Vécsey dans le journal Honvéd?

— C'est moi.

— Et comment osez vous faire cela?

— Parce que l'on m'ordonna.

— Qui l'a ordonné?

— Le général Bem.

— Ce n'est pas vrai!

— C'est vrai, Mr. le ministre, je n'ai pas l'habitude de mentir ni devant Vous, ni devant un autre, qui que ce soit.

— Mais tout le monde dit, que vous avez publié cette lettre de vous même sans un ordre du général Bem.

— Ce n'est pas ma faute, qu'on babille dans les rues.

— Vous resterez à Debreczen jusqu'à ce qu'arrivera la réponse du général Bem sur cette chose.

— Je resterais volontiers, mais j'ai des affaires importantes à Pest, et je dois partir demain. Je crois, qu'il sera assez de donner mon parole d'honneur . . .

— Pas assez! etc. etc.

C'est ainsi, mon Général, qu'on me traita, et ce n'est pas l'unique et la moindre injure du ministre de la guerre. Il parla dans cette manière plus d'une heure et je n'aurais pas eu la force de rester tranquille, si je n'eusse pas souffert pour Vous, mon bienfaiteur et sauveur de ma patrie! —

Après une telle scène l'unique, chose qu'il me restait à faire, c'était: abdiquer de nouveau, car je ne voulais et je ne pouvais pas être le membre d'une armée, dont le ministre ne croit pas la parole d'honneur d'un officier. Il accepta mon abdication. De Szolnok j'ai lui écrit une lettre convenante à sa conduite, déjà comme un homme civil et pas comme militaire; pourtant il me laissa arrêter ici, il était assez impudent pour nier l'acceptation de mon abdication, affirma que — conséquemment j'appartiens encore sous sa juridiction, et si je ne serais pas Petőfi, à cause de ma lettre il me ferait pendre dans vingt-quatre heures etc. etc.

Ce sont les récompenses, que je reçois de ma patrie pour mes travaux continus de sept ans! — et qui me les ont donnés? des parvenus misérables, qui n'étaient encore rien, quand déjà je fus quelque chose, et qui ne seront déjà rien, quand je serais encore quelque chose.

Je ne sais pas, qu'est ce que je ferai désormais, car mon ame est tout troublée, tout bouleversée d'un part par ces injures criantes, d'autre part par la mort subite de mon père vénéré et de ma mère bien-aimée, qui étaient tous deux l'objet de ma plus ardent adoration. Il y a une semaine seulement, que j'ai appris la mort de mon père et c'est, aujourd'hui, que ma mère cessa de vivre. Pauvre poète! vous m'avez dit quelquefois: pauvre poète, vraiment!

Pardonnez moi, mon Général estimé, ces détails, qui ont peut-être peu d'intérêt pour vous, mais dont l'effusion soulage mon cœur brisé. C'est Vous, qui m'avez traité toujours avec tant de bonté; a qui devrais-je, a qui pourrais-je adresser des mots sincères si non à Vous?

Dieu Vous bénisse! —

Je ne Vous oublierai pas jamais, comme je Vous prie de ne pas oublier ma pauvre patrie, dont Vous êtes le principal et peut-être l'unique soutien. Adieu, mon Général, adieu, mon père! —

Votre fils reconnaissant

Alexandre Petőfi.

II.

Pest, 1849. janus 20.

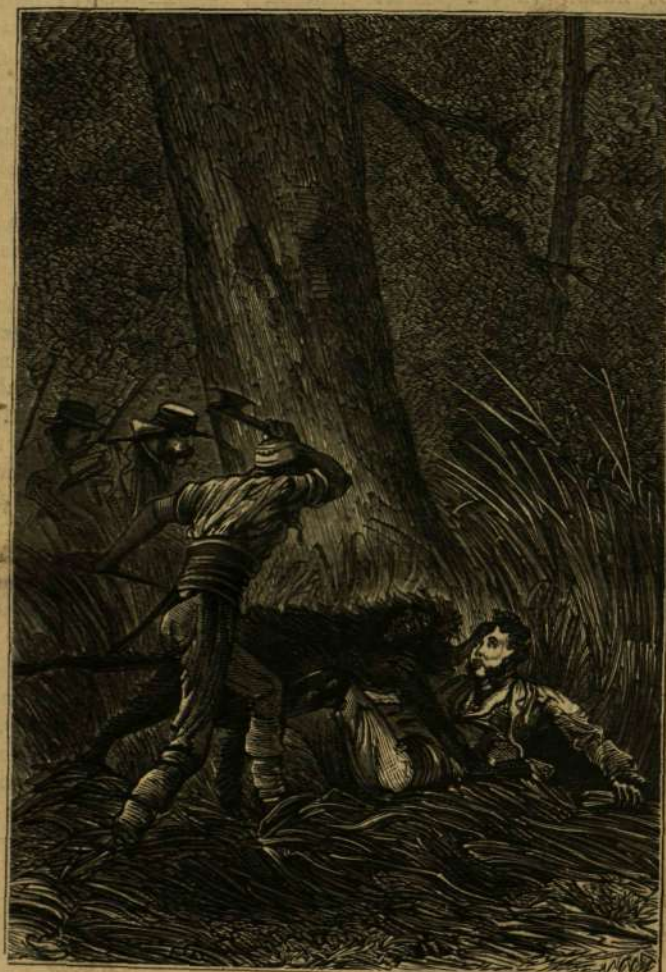
Tábornok ur!

Ma vettem a Kürz ur* által irt levelet, a melylyel Ön. engem magához hívni s utiköltségül 200 pförntot szíveskedik küldeni. Ön nemes, nemeslelkű, mint mindig; oh drága tábornokom! s én leborulok az Ön nemes és imádnádó szíve előtt; csak (ámbar jótéteményei már is sokkal túlhaladják érdememet, ha van valami) csak arra kérem: tétézzé jószágát még egy-egyel, bocsásson meg, hogy gyöngéd s megindító ajánlatait nem fogadom el. Ön tudja, tudnia kell, szemeim forró könnyei, Öntől való elválásom óráján, megmondották Önnek, mennyire szeretem; elgondolhatja, hogy legforróbb vágyam volna ismét Önnél lehetni, mindig Ön mellett maradni, jóltevőm, atyám! De hajh, a sors ugy akarta, hogy ez teljességgel lehetetlen legyen. Csak néhány napja, hogy teljes és örökös lemondásomat a hírlapokban közzé tettem; és saját szavaimnak a legkiáltóbb meghazudtolása volna, ha ismét a hadseregbe lépnek. S aztán azt az egyenruhát, melyben ártatlanul a legkiáltóbb bánatokat szenvedtem, nem ölthetem fel ismét a nélkül, hogy dültől ölüljak s erőszakosan felszaggassam sebeimet, melyek nekem halálos fájdalmakat szereztek. Hazámat tollammal fogom szolgálni s nem karddal; nem ezzel a karddal, mely talán dicsőség nélkül volt, de mocskos nélkül is, s a melyet kicsavartak kezemből. És nem lehetek többé katona, főképp azért, mert boszúállással jártak el ellenemben, kiszámított és nemtelen boszúállással, a mely nem is szűnnék meg, a mig csak katona volnék;

* Kürz Antal, Bem titkára, ki Szeben utolsó ostromakor (augusztus 6-án) a városból menekülése közben Bem szekerén lövett agyon a muszákk által.

A tö népsége.

Küzelem a majmokkal.

HÁROMOROSZ ÉS HÁROM ANGOL KALANDJAI.

vacsoránál erősen ifalatoztak a tolvaj husából, és pedig nemcsak boszúból, de ingyencséből is, mert husa valóban ízletes volt.

Palander Miklós sebei nem voltak veszélyesek. S a regiszterek is szerencsésen visszakerülvén a majmok kapzsi kezéből, a munkát — az expedició feladatát — be lehetett fejezni. Mint említve volt, nem más vala ez, mint egy dél-kördarab fölmérése, a métermérték alapjául.

A háromszögelés most már akadály nélkül folyt. Csak az volt hátra, hogy az alapvonal fölmérésére alkalmas talajt találjanak. E végre egy több mérföldnyi síkságot választottak ki; s rögtön a közvetlen fölméréshez fogtak.

A legaprólékosabb elővigyázatokat alkalmazták, hasonlólag az első alapvonal fölmérésénél követett rendszerhez. Minden légköri körülményre, a hőmérső változásaira, a műszerek vízszintesességére stb. a legnagyobb tekintettel voltak. Szóval a közvetlen fölmérés körül egyetlen elővigyázati rendszabályt sem hanyagoltak el.

A munkához ápril 16-án kezdtek és csak május 20-án fejezték be azt. Öt hétre volt szükségük e kényes művelethez.

Palander Miklós és Emery William számították ki az eredményt. Valóban, midőn ez ered-

a legtökéletesebb volt minden eddigi hasonló munkálatok közt.

Háromszoros hurrah! üdvözölte e kitűnő eredményt.

Es most, mennyi volt egy délköri iv értéke e féltéken?

Palander számítása szerint, épen 57037 toise.

La Caille 1772-ben egy toise különbséggel ugyanily eredményre jutott a Cap város körül. Egy század múlva, tökéletesebb eszközök segítségével csupán ily csekély különbség mutatkozott a francia tudós és a nemzetközi bizottság munkálatai között.

A méter értékét illetőleg, a később az északi féltéken eszközöndő fölmérés eredményeinek a jelenlegivel összehasonlításából lehetett csak megállapodásra jutni. Ez érték az ívnek tíz milliódresze kellett hogy legyen. De ezt az északi féltéken kellett meghatározni.

A geoditikai munkálatok tehát befejezve voltak.

A csillagászok megoldották földadatukat. . . .

Könyvünk itt még leírja az expedició visszatérését Európába. De mi erre nézve, s általában is, az érdekes munkára utasítjuk olvasóinkat.

s miattam talán Önnek is kellemetlenségei volnának, a mért pártfogol. Ezt pedig lelkiismeretem, teljes erőmből, különlön parancsolja. Vegye hát vissza e pénzt, kérem, melyet szíves volt utiköltségül küldeni számomra; s hagyjon engem csöndes visszavonultságomban, a hol három dolognak élek: hogy hallgatva szolgáljam hazámat, szeressem kisd családomat, s örökös és halás emléken tartsam az Ön atyai jótéményeit irántam és hazám iránt. Ügyemet tührethet rendbehozhat, s majd csak megélek, barátságos lábon régi pajtásommal — a szegénységgel. Ha gazdaggá akar tenni, vessen olykor-olykor egy emléksüggárt lelkemre: akkor elég gazdag leszek. Védje hazám ügyét, s ne feledkezzék meg, oh én tábornokom, arról az ifjuról, a ki, Ön iránti mély tisztelete s szent szeretete érzetében így meri magát nevezni:

Önök fia

Petőfi Sándor.

(Eredeti szöveg.)

Pest, le 20 juin 1849.

Monsieur le Général!

J'ai reçu aujourd'hui la lettre écrite par Mr. Kurz, dans laquelle Vous daignez me rappeler et m'envoyer 200 fl. m. c. pour faire le voyage. Vous êtes, Vous êtes généreux, comme toujours, oh mon Général chéri et je me prosterne devant Votre noble et adorable cœur; seulement (quoique Vos bienfaits surpassent déjà beaucoup mes mérites, si j'ai quelquesuns) je Vous prie, de m'accorder encore une bonté, c'est de me pardonner, que je n'accepte pas Vos touchantes et délicates offres. Vous le savez, Vous le devez savoir, les chaudes larmes de mes yeux à l'heure de mon départ Vous le faisaient voir, combien je Vous aime, et Vous le pouvez imaginer, que mon plus ardent désir serait de Vous rejoindre, d'être toujours avec Vous, mon bienfaiteur, mon père! mais hélas, le sort veut que ce soit absolument impossible. C'est avant quelques jours, que j'ai publié mon abdication entière pour toujours dans les journaux et ce serait de démentir brusquement mes propres paroles en entrant de nouveau dans l'armée. Et puis cette uniforme, dans laquelle j'ai souffert innocemment de tels orisants injures et affronts, je ne la peux plus porter sans rougir de rage et sans rouvrir violemment mes plaies, qui m'ont causés des douleurs mortelles. Je servirai ma patrie avec la plume, et pas avec l'épée, avec cette épée, qui était peut-être sans gloire mais aussi sans opprobre, et qu'on a arraché de mes mains. Je ne peux plus être soldat surtout, parce que c'était de la vengeance, qu'on avait exercé envers moi, une vengeance calculée et ignoble, qui ne cesserait jusqu'à ce que je serais soldat et peut-être Vous auriez aussi des désagréments en me protégeant. C'est une chose, que ma conscience m'ordonne d'éviter de tout mon ame. Recevez donc l'argent, je Vous prie, que Vous avez eu la bonté de m'envoyer pour faire le voyage, et laissez moi vivre dans ma paisible retraite, où je vis pour trois choses: pour servir ma patrie en silence, pour aimer ma petite famille, et pour garder un immortel et reconnaissant souvenir de Vos bienfaits paternels envers moi et mon pays. Je régle passablement mes affaires et nous vivrons en amis avec mon vieux compagnon, — la pauvreté... Si Vous voudriez bien m'enrichir, jetez quelquefois un rayon de souvenir sur mon ame... alors je serais assez riche. Soutenez la cause de ma patrie, et n'oubliez pas, oh mon Général, ce jeune homme, qui par son estime profond et son amour sacré envers Vous, s'ose appeler

Votre fils

Alexandre Petőfi.

Azon leveleket, melyek az I. sz. levél elején említve vannak, melyeket Petőfi Bemtől Kossuthnak vitt Debreczenbe, Bem egy külön levéllel kísérte a Petőfi ajánlatiul, a mi azonban nem akadályozta Kossuthot, hogy a költőt hidegen ne fogadja.

A Bem levele Kossuthoz, főbb pontjaiban, így szólt. (Az eredeti francziául van):

„Tegnap irt leveleimet ma viszi Önhöz Petőfi ur, kinek tehetségei, hazafisága, s nemes jelleme, kétségkívül eléggé ismeretesek Ön előtt. Ön küldötte őt hozzám, kormányzó ur; s azt melegen köszönöm, mert az ő eszméi, bátorsága, és ügyessége nagy szolgálatokat tettek nekem.

Most, hogy a dolgok szerencsésebb fordulatot vettek, s ő az Ön keze alatt jobb szolgálatokat tehet hazájának, futarul jöddöm őt Pestre, hogy vigye Önhöz sürgőnyeimet.

Petőfi urnak szüksége lesz, hogy egy ideig, egészsége helyreállítása végett Pesten maradjon; s mivel egy találok, hogy szolgálatai jutalmat érdemelnek, bátor voltam őt őrnagynak kinevezni s kérem legyen szíves megerősíteni e kinevezést“ stb. stb.

Az 1831-ki kolera.

(Pulszky Ferenc emlékirataiból.)

1831-ben csakugyan szükségünk lett az orvosokra, mert az orosz seregekkel bevont Ázsia széleiről egy rémséges vendég Lengyelországba, a kolera. Ez volt e betegség első megjelenése Európában s gyors lefolyása, majd mindig halálos kimenetele s a ragályosságáról elterjedt rémhírek megfélemlíték az országot, melynek határain, Galiciában, a nyavalya már dühöngött. A kormány tehetlensége és értelmetlen egymásba ütköző rendeletei még növelték a bajt. Határozat rendeltetett Galícia ellenében, de ez nem használt. A kolera már júliusban jelentkezett Sáros felső részeiben, a szomszéd vármegyék vesztégtart rendelték tüstént ellenük, mi pedig elszigeteltük a megtámadott helységeket. A megyei nemesség Eperjesre sereglett családostól, mert a városban házál van az orvosi segély; mindenki chlort viselt zsebében, megkámfort s holmi erőbűző eczetet, — hiába — a betegség Eperjesen is kitört. A forgalom egyszerre megszűnt, a kávéház üresen maradt, az utcán alig látszott ember, sok ház elzáratott, sokan csak az ablakon át érintkeztek a külvilággal, megfűstöltek és eczetbe mártottak mindent, a mi behozott, gyümölcsöshöz senki sem nyúlt, — mind hasztalanul, — a halálózás folyvást növekedett; a halotti harang kongása meg nem szűnt, délután egyik temetés érte a másikat. A rémület nőttön-nőtt, a tanács betiltotta a harangozást, a temetéseket mind éjjelre tette át, de mindez nem használt semmit, nyolcezer nyi népségből egy nap harminczöt ember halt meg. S épen midőn a halálózás legmagasabb fokát érte, jött ismét új rémhír: Zemplén vármegyében Varánótól Zamutoig a sárosi határon feláradt a pórnép s azon hitben, hogy a kaputok mérgezik a kutakat, neki mentek az uri kastélyoknak, megkínózták a zsidókat, dúltak, raboltak, öltek. Megyénk tüstént gyűlést tartott s az ülés alatt Szepesből hasonló hír érkezett, parasztruhába öltözött urak hozták. Szepes déli csücske is felázadt; Zsedényi Ede, — akkor még Pfannschmiednek hívták, — a megye fiatal tiszteletbeli főügyése kiment megnyugtani a lázongó népséget, de megszalasztott, a zendülés itt is megyénk határát érte. S ime ugyanakkor tudomásra jött, hogy Sóvárott, egy óranegyedre Eperjeshez, a tót parasztok színtén lázadófében van, kaszákkal, vasszállakkal fölfegyverkezett s fenyegeti a kincstári épületeket és tiszteket. A svábok nem csatlakoztak ugyan hozzájuk, fel is jelentették a mozgalmat, de nem keltek a tisztség védelmére, a katonaság pedig el volt forgácsolva a vesztégtáraznál. Este felé még félmehebb tudósítás érkezett, hogy a sóvári parasztok még ez éjjel reá akarnak törni a városra, azt felgyújtani s kirabolni, számítva a kertekben s elővárosokban lakó csöcselék népre. Szerencsére Szinyey László, az alispán, erélyes ember volt, összehívta a gyűlést, statáriumi dekretátot, önkényes csapatot rendezett mindazokból, kiknek puskája volt, a vármegye hajduinak éles töltéseket osztott ki, atyámat megbízta a felügyelettel, nehogy azon egyetlen boltban, melyben puskaport árultak, ez gyanús személyeknek adassék el. A város utcái egyszerre megnépesedtek, mindenki sürgött-forgott, fegyverkezett, töltéseket készített, minden ablak ki volt világítva, az önkényesek őjrátban jártak egész éjjel; senki sem aludt. Hajnalban egyszerre hallatszott távol dobszó, egy század sorkatoná, melyet az alispán lóhalálában beparancsolt, közeledett a városhoz, a támadás elmaradt; ez igazom még egy pár napig tartott, de ezen éjjeltől kezdve a kolera szűnt. — Az önkényesek kivonultak most a megye szépei határára, s ott el is fogtak egy szépei lázítót, fel is akasztották statárialiter s megakadályozták a lázadás terjedését. Szepesben, Zemplénben és Gömörben is csakhamar el lett föjtva a zendülés. Ekkor hallottuk először Kossuth Lajos fiatal ügyvéd nevét, ki mint kolera-biztos erélyes és tapasztalt eljárás által tüntette ki magát Zemplén-

ben. Egy pár héttel később érkezett főispánunk, báró Eötvös Ignác, a felföldre, mint királyi biztos a tények megvizsgálására és rögtön megtorlására, ki is bürokratikus szigorúsággal bitófával büntette a lázadók följebb mindenit, hol gyilkosság vagy kegyetlen kínzás követett el; pedig oly nyájas és emberséges módja volt, hogy még a vizsgálatnál is minden nevelt vádlottat „amice carissime“ czimmel szólított, s midőn Tasnádyt, egy rosz hírű zugprókátort, kihallgatta, ki a zendülőkhoz szegődött s őket vezérelte, s nem is tagadta bűnét, kabátgombját fogva és szeliden ezt mondta neki: „Amice carissime, eras pendebis“, s más napra csakugyan fel is akasztatta. A vesztély így megszűnt, de sok fölbirtokos nem bízott többé jobbágyaiban s bejött a városba lakni: sok okos ember pedig félt, hogy a legközelebbi országgyűlésen, melynél az urbéri kérdés fel volt vendő, a reactionáris irány fog erősbödni a felföldi oktan lázadási kísérlet következtében. Igaz, hogy a mérgezési balvélemény a műveletlen osztálynál a kolera első fellépését mindenit kísérte, Pétervártól Párisig, hol szintén egy pár ember bedobott a Szajnába, de mindenki csak a gyászos, nem is gyanított eredményt látta, s a szükségességről, hogy népnevelés által ily jelenetek lehetetlenné váljanak, nem gondolkodott.

Soha sem nyilvánult oly világosan, mint a kolera idejében az eddigi kormányrendszer tartatatlansága, a dicasterialis intézmények életheatlansága. Mindenit hibázott az egységes erélyes rendelkezés, a helytartó tanács intimatumaiban gyakran ellenkeztek egymással, s nagyították a zavart s rémületet. A vesztégtár már az ország határainál sikeretlennek bizonyult, de mindamellet tartatott a törvényhatóságok közt, mindennap más desinfecionális vagy gyógyítószert ajánlatot felülről, a megyékben pedig minden szolgabíró másképp járt el, a maga esze szerint alkalmazkodott a rendelkezések vagy éppen nem alkalmazkodott hozzájuk, sok helyütt oda hagyta járást, vagy elzárta magát, sőt találkozt, ki oroztálantul ki is mondta, hogy csak szolgálatát ajánlja fel a megyének, nem életét s családjának veszélyeztetésé. A vesztégtár a legneveltségesebb módon tartatott fenn; minden utazás és fuvarozás megakadt ugyan, de ha hivatalos levél érkezett a zárvalhoz, a küldönc fogóval nyújtotta azt át a vesztégtári parasztörseinek, mely azt ismét fogóval vette át s elvitte a biztoshoz, hol keresztülyuggatták s megfűstölték; addig pedig, míg a felelet megérkezett, a küldöncz lefeküdt az órségi parasztszékkel a szűre, együtt pipázgattak s beszélgettek, s a mint a feleletet elhozták a biztostól, felugráltak s ismét fogóval adták át egymásnak. A mint a kolera Pesten jelentkezett, a helytartó tanács féltében elzárta a hajóhidat. Az egyetemi ifjúság nem akarta ezt tenni, a dunántúliak haza készültek mindnyájan, báró Palocsay Tivadar vezérlete alatt keresztültörték a záron, lefegyverkezették a katoná öröket, átmentek Budára, honnét mindenki hazafelé sietett. De másnap vérszemét kapott a pesti csöcselék nép, zavarni kezdett, felsőbbégi felszólításra sem oszlott szét, végre a katonaság tüzelt, s Rottenbiller a gazdag piéca-vállalkozó, ki egész Franciaországot ellátta nadályokkal a mohácsai mocsárokból, a későbbi polgármester bátyja, szénatéri háza előtt egy kősa golyó által szíven találtatott.

Magyar szokás szerint szidták a kormányt, míg a vesztély tartott, a mint azonban minden a szokott kerékvágásba visszazökött, senkinek sem jutott eszébe gyökeres változásokról gondolkodni a gyászos tapasztalások nyomán. Zala vármegyében Csányi László partialis nemesi fölkelést pendített meg a kolera ellen; csudálkoztak ötletén, ő pedig azt találta: „legyen csak meg az insurrectio, majd lesz más is belőle.“ — A forradalmi eszme virradni kezdett némely főben.

A hétről.

© Ez az esztendő csupa tiszta jókívánatokkal kezdődött.

Újév napján először is az „öreg urnál“ volt gratuláció. Az országgyűlési képviselők testületileg tisztelegtek nála, az agg pártvezérnél, kinek a mióta kihanyatlott kezéből a zászló, nincs utódja, ki kezébe vegye. Deák Ferenc több mint másfél éve, hogy aggkora s meggyengült egész-

sége miatt egészen visszavonulva él a közügyektől, idegenekkel nem érintkezve, csak legközelebbi környezetének van hozzá bejárása. A nyarat a városligetben töltötte s az ottani enyhe levegő jót tett egészségének, a nélkül azonban, hogy teljesen helyreállította volna. A zordabb idő beálltával ismét a városba költözött, de nem az „Angol-királynő“ szállodába többé, melynek második emeletén több évtized óta volt állandó lakása, hanem az egyetemtéri Hadik-féle házba, hová jóformán csellel kellett beszéllíteni. Itt fogadta az öreg ur a nagyszámmal megjelent tisztelegőket, kik a szenvedő iránti tekintetből tartózkodtak minden politikai jelentőségű hosszabb szónoklattól egyszerűen jó kívánataiknak adtak kifejezést, melyet az ünnepelt aggyastán egy karcsú támlájába fogódzva hallgatott végig, aztán halk, alig hallható, de meleg szavakban köszönt meg barátainak a megemlékezést. Egy jelen volt mondá, hogy sokaknak a köny csordult ki szeméből, mikor magok előtt látták a szenvedéstől megtört alakot, melyhez hazánk történetének annyi nevezetes emléke fűződik negyven évig tartott legmozgalmasb multunkból. Még utolsó nyilatkozata is, az állam és egyház közti viszony tárgyában, bár gyenge, elfutott hangon volt elmondva a képviselőházban, mint egy jó-tékony vihar dörgött végig nemcsak Kárpátoktól Adriáig, de a magyar határokon, sőt a tengeren is túl, fölírva és fölviányozva az elszibbáld kedélyeket. Azt a halk beszédet, mely alig hallatszot el a terem átellenes padjáj, meghallották még Amerikában is, és tisztelettel tekintettek Magyarországra, melynek ilyen államférfiai vannak. Most ez az államférfi, a ki annyiszor volt vezére Magyarországnak, a nélkül, hogy hatalmát szellemi fensőbbiségen kívül egyéb biztosította volna, szobája négy fala közé van temetkezve; erős karja megbénult épen akkor, mikor a hazának erős mentő kézre lenne szüksége.

Ugyancsak újév napján tisztelegtek Tisza Kálmánnal is párthívei. Ez ünnepély azonban már teljesen politikai színezetet öltött s főlemli-tése inkább tartozik a politikai lapok keretébe.

Egy harmadik tisztelegéssel is megemlékeznek a lapok. Gróf Lónyay barátai és tisztelői felköszöntették őt nevenapja alkalmából, egy díszes arckép-albumot nyújtván át neki emléklül. A politikai színezet ez ünnepélyen is tulnyomó volt s a hírlapok kifogyhatlanok az ehhez fűzőtt kombinációkban, — annál inkább, mert Bécsből Lónyay e héten ugyanazon vasuti kocsiban jött Budapestre Andrásfyval, kivel azelőtt hír szerint feszült viszonyban volt.

A jó kívánatoknak tehát nem volnánk szükségben; bár legalább a hazára vonatkozó részüknek lenne fogantatja, mert bizony rá férne.

Irodalom és művészet.

— A „Budapesti Szemlé“nek, e kitünően szerkesztett folyóiratnak, január-februári füzetét már elhagyta a sajtó s válogatott, érdekes és tulnyomólag eredeti közleményekkel nyitotta meg az új, harmadik, évfolyamat. Először terjedelmeseb részlet áll a Pulszky Ferenc emlékirataiból, melyeket „Elettem és Korom“ czim alatt, a mult évben, 60 éves korában kezdett írni s melyek három kötetre vannak száva, Kétségkívül a legérdekesebb és legtanulságosabb olvasmányok egyike lesz, a mivel irodalmunk mostanában gazdagodik, mert Pulszky a leg tudósabb, legtöbb oldalú, legélesebb szemű, legviláglatosabb s legszellemesebb embereink közé tartozik, a ki tanulmányaiól — s majd minden tudományból egyaránt — sok érdekeset tud, kis és nagy közönség elébe, feltálatni, de leg többet s legérdekesebbet életéből. Jelen közleményéből a kolera járványra vonatkozó részletet mai számunkban izeltőlül közöljük. — Kállay Béni, bolgrádi konzulunk eredeti tanulmánya:

„Szerbia és a forradalom kezdete“ czim alatt, az ötödik közleménnyel be van fejezve. Egész kis könyvvé nőtte ki magát s valószínűleg külön is meg fog jelenni és a külföldön is nagy feltűnést okozand, mert az első ép oly részletes, mint megbízható rajza Szerbia legújabbkori történetének. Ohajtanunk kell, hogy a derék szerző, kinek hivatalos állása erre oly módot nyújt, műve második részével, a forradalom történetével is mielőbb elkészüljön. — Agassiz Lajosról, a mult évben elhalt nagyhírű természetbúváróról, ki Svájcban született s Amerikában élt és működött, derék szaktudósunk Margó Tivadar emlékezik egy jól írt életrajzi vázlatban. Igen érdekesek Arany László „Törökföldi vázlatai“, melyekben egy közvetlen s figyelmes szemlélő benyomását oly elevenen és annyi szellemmel adja vissza, hogy szemével majdnem magunk vélünk nézni s látni. Pulszky Ágost az „Angol jogbüleslet történetéhez“ közöl érdekes s tanulságos adalékokat. A Gregorovius jeles tanulmánya alapján „Borgia Lucretia“, a közhit szerint egy szép nő alakjába bujt daemon történetével, mely eddig csak legendája volt, s alakját a rémületes hagyomány eltorzította, ismerkedünk meg rövid kivonatban, Marczali Henrik által. Rendkívül érdekes, tárgyánál s előadásánál fogva egyaránt, a Revue des deux Mondes-ből átvett élettani tanulmány: „Az öröklés élettani és erkölcsi tekintetben.“ — A szépirodalom Szász Károly „Erdélyi ut“(I—VI.) cz. költemény-cyclusa által van képviselve. A kötetet Békessy „Magyar történetudományi Szemlé“ s „Értesítő“ zárja be; ez utóbbiban különösen az Asbóth nagy port vert könyvben veri el a port egy páncélos czikk; s azonkívül Hieronim könyve a közmunka ügyek állami kezeléséről Franciaországban, Horváth Ignác az iparos oktatásról Bajorországban, Tyndallé „A hóról mint a mozgás egyik neméről“, s b. Eötvös beszédei vannak rövidebben ismertetve. — Ime, csak egy füzet tartalma! Azt hisszük minden jogos igényt kielégíthet. Tartalmasság, változatosság, érdekesség s eredetiség tekintetében egyaránt. Ugy tudjuk, a folyóiratnak most kezdődik harmadik próbaéve, mely fenmaradása fölött dönteni fog. Szégyenlenék, de még sokkal jobban fájlanék, ha a magyar olvasóközönség hallgatólág még egyszer azt mondaná reá: nincs szükségünk ilyen folyóiraatra. — Egy évfolyam ára 12 frt. Egyes számok 2 frton kaphatók.

— A Franklin-Társulat kiadásában megjelent: „Kézi könyv k. közjegyzők számára tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire, iromány-példákkal ellátva.“ Írták dr. Dárday Sándor és Zlinszky Imre. — Az első kötet ára 1 frt. 20 kr. A jelen munka két kötetben fog megjelenni. Az első füzet, a közjegyzőség intézményének történelmi fejlődését, és a hazai közjegyzői rendtartás kommentárát foglalja magában. A második füzet csak a törvény életbeléptetési szabályzatainak kibocsátása után lát napvilágot.

— A méterrendszer tárgyazó 4 fali táblázat jelent meg, melyet a debreczeni „könyv-kö-munyomda s kártyagyári részvénytársulat“ bocsát közre és minden hazai könyvkereskedésben is kapható. E táblázatok közül 3 darab a hosszúság s köb-mérték mutatója kellő magyarázati szöveggel, a 4-ik táblázat pedig az általános rovatok kiszámításával foglalkozik. A négy tábla ára 1 frt 60 kr. Ugyancsak Debreczenben jelent meg ifj. Csáthy Károlynál: „A régi és új mértékek arányszámai.“ A hivatalos adatok nyomán írta Hercz Márk, a keresz. tudományok szaktanára. Egy ivnyi füzet; ára 30 kr.

— Hírlapirodalom. Az új évben vidéki lapjaink egy része nagyobb alakban jelent meg, így a kolozsvári „Kelet“, melynek szerkesztését Békessy Károly vette át, a „Győri Közlöny“ stb. A „Magyar Polgár“ az ugyancsak Pap Miklós által szerkesztett „Történelmi Lapok“ at adja heti mellékletül. Debreczenből beküldetett hozzánk a Balogh Ferencz theol. tanár által szerkesztett „Evangéliumi protestáns lap“ első száma. Budapestén „Magyar Híradó“ czim alatt Chorini Zsigmond szerkesztése mellett új könyvművelés indult a napilapok szerkesztéséi számára szánt közleményekkel; s Vasvári Kovács Ferenc kiadott egy füzetet „Európa“ czimmal, a melyet „encyclopaedialis folyóirat“nak nevez. Még egy új lap megjelenéséről veszünk hírt, melyet

„Nagy-Károly“ czim alatt Nagy-Károlyban február hó 1-től fog kiadni mint tulajdonos és felelős szerkesztő Lederer Ignác, ki Nagy-Károlyban nyomdát fog állítani.

— Az északsarkai expedíció egyik tagjának, Kriesh gépésznek temetését közli mai lapunk. Érdekesnek tartjuk fölemlíteni, hogy ezt a halottat feltámasztotta Jókai Mór fantáziája, ki most az „Üstökös“-ben írja le ismert józú humorálva a jég közé fagyott hajó további dolgait, ily czim alatt: „Egész az északi pólusig vagy mi lett tovább a Tegetthoffal. Regény. Egy a hajón maradt matróz följegyzései után. Jules Verne oktatása szerint írta Kakas Márton.“ Fejezetek ezek cimeiből megemlítjük a következőket: „Egy ott feledett hajós.“ „A jeges medvék Rarey-je.“ „A jégbarlang éles-tárháza.“ „Özönvíz előtti pecsenyék.“ „A kristálybarlang.“ „A kristályba szorult ösemberek.“ „A tízezer éves menyasszony.“ „Uj ember teremés.“ „A csethal-tejgazdaság.“ „A kristálytű.“ „A meggyújtott földrés.“ „Keresztültörés az egész jégtergelen.“ „A Tegetthoff kiszabadítása.“ „A pólus elérése.“ „Az örök nappal.“ „Hazatérés egész új hajós néppel.“ — A regény két egész kötetre fog terjedni.

— Uj humorisztikus naptár. Megjelent és szerkesztőségünkhez beküldetett: „Don Pedro Naptár a 1875-r-e“, számos sikerült rajzjal és torz-képpel Jankótól. Kiadja az Athenaeum, ára 1 frt. Az olvasó ugyanazon elmésséggel találkozik a naptárban, a mely a „Bolond Miskát“ utóbbi időben a „Don Pedro“ szerkesztése alatt ismét keresettebbé és kedveltebbé tette. S itt általában megjegyezhetjük, hogy hírlapirodalmunk különböző ágai között kivált élelapirodalmunk oly fejlettségre jutott, hogy bátran kiállhatja a versenyt a külföldiekkel. Az „Üstökös“ Kakas Mártonja és Tallorossy Zebulonja, a „Borsszem Jankó“ Mokány Berceje, valamint az ujabban, sok ifjú élénkséggel föllépett Don Pedro egyik-másik alakja is bizvást szembeállítható a hasonló külföldi termékekkel.

— A képművészeti társulat kiállításra közelebb nyílt meg. Az első teremben fametszvények, vízfestmények, rézmetszvények, fényképek, és szénrajzok foglalnak helyet, melyek között alig van feltünőbb mű, mint Morelli Gusztáv fametszvényei, melyeknél szebbek Magyarországon még nem készültek. A következő termekben Székely Bertalan, Thán Mór, Ligeti, Mészöly Géza, Benczur, Wágner Sándor és más haza művészeinktől találunk festményeket; Muni kácsytól is van egy új kép: „Az eltévedt gyermek“.

— A nemzeti színházban, mely most pénzügyi zavarokkal is küzdök, e héten Wagner „Rienzi“-je került színe, Adams előnyös hírt bécsi tenoristával a czimszerepben. Adams hangja ugyan vesztett üdéségéből, de ezt énekének kellemé, főleg pedig kitűnő szinpadí alakítása feledtetik a hallgatóval. — Toldy István „Kor n é l i“ -ja újra szinpadra került, miután a belügy-miniszter visszavonta egyik alárendeltjének azon intézkedését, mely e darab további színehozzátalát megtiltá. — Tóth Ede pályakoszosor népsziműve: „A falu rossa“, f. h. 15-én fog először előadatni. — A dráma bíráló bizottság Bereczik Árpád „A házastók“ czimú vigjátékát előadásra ajánlotta. — A nemzeti színház újra száz arany pályadíjat tűz ki eredeti népsziműre. A pályaműveket aug. 16-dikáig kell beadni, a díjat az aránylag legjobb műnek, ha előadható, október elsején adják ki. A pályázati föltételek ugyanazok, mint tavaly.

Közüntézetek, egyletek.

— A magyar tud. akadémia jan. 4-diki összes ülésében Csengery Antal elnököt. Arany János fötitár bejelenté, hogy a mult év végén lejárt határidőig a gr. Teleky-féle pályázatra 13 vigjáték érkezett be. Ezután Horváth Mihály vette át az elnökletet, s az összes ülés osztályüléssé alakult, melynek első tárgyat dr. Apáthi István egyetemi tanár székgöglője képezte: „A kényszerességéről a csödeljárásban.“ Az alapos szakismerettel kidolgozott jogi értekezés élénk tetszés jeleivel találkozott. Ezután jeles régészünk Henszlmann Imre adta elő a Székes-Fehérváron tavaly általa vezetett ásatások eredményét. Már az 1862. és 1873-ban eszközölt ásatások vezettek nyomára ama egyszerű bazilika romjainak, melyet az első magyar király, sz. István építtetett a magyar királyok te-

metkező helyén, Székesfehérvárott. E bazilikának alapzatából, sőt falaiból is tekintélyes töredékek jutottak napfényre, olyanok, melyek után már most határozott fogalmat alkothatunk magunknak a nemzeti ittlétünk első századának e nevezetes monumentumáról. Már az 1862-ki ásatások kiderítették, s az újabb ásatások is megerősítették, hogy a Szt. István-bazilika Európa egyik legnagyobb temploma lehetett, és a kölniél is jóval nagyobb volt. A terjedelmes építmény, ép úgy mint a régi esztergomi, nagyváradi és pécsi székesegyházak, melyeknek leírásait még bírjuk, egész a tatárjárásig, sajátos stílusban voltak építve, melyet joggal nevezhetünk magyar stílusnak és mely a bazilika-stílus és a római castrum-stílusnak kombinációjából áll. A castrum-stílus nyoma a négy torony mutatja, melyek ketteje a templom keleti ketteje pedig a templom nyugati oldalának sarkain állt. A székesfehérvári bazilika ezen stílus egyik legrégibb példánya. A templomot III. Béla alatt nagy vesznek kellett érnie, mert majdnem egészen újraképezte. Róbert Károly alatt két ízben lett lángok martaléka, utószor 1327-ben. Minde veszedelmek alatt és dacára is épen maradt szent István bazilikájának apsisfala, csak becses mozaiképei romlottak meg, hordattak szét és mentek veszendőbe. Róbert Károly idejéből valók a templomhoz csatolt épületek. A tavalyi ásatások két sor építkezést takarítottak fel az északi oldalon. Nagy Lajos kápolnáját kereste ezek között Henszlmann. De kutatásai folytán arra a szomorú eredményre jutott, hogy az végkép elpusztult. A magyar történet ezen dicső alakjának maradványait, egyik legnagyobb királyunk e kised, de megbecsülhetetlen emlékeit, Nagy Ignác akkori székesfehérvári püspök nem ájtatossági helynek, hanem éléskamárának használta, s midőn a kápolna boltházán repedések mutatkoztak, az egészet lefordatta (1796.). E pillanat módon hordattak el Mátyás király sirbolytjának összes emlékei. Miksa császár idejében élt egyik író azt állítja, hogy Mátyás király sirja a templom s a városfal közötti téren volt és hogy a király mauzóleumát a nagyított templomhoz akarták csatolni, vagy azzal összekapcsolni. Több fehérvári lakos értekezések azt beszélte, hogy egy kápolnában, mely a kijelölt helyen állott, még 1800-ban ministráltak. Értekező tehát remélte, hogy ezen a tájon meg fogja találni Mátyás király kápolnáját, de nem talált ott egyebet közönséges fehérvári kövekből alkotott falaknál; a feltételezett földhalmaz eltekartatása két heti munkába került, de a kápolna talapzatának utolsó köve is ki volt szedve, koporsónak semmi nyoma, pedig itt volt eltemetve Szilágyi Erzsébet; Mátyás király hamvait ide hozatta Corvin János. Az elpusztítás borzasztó vandalizmusa a tizenkilencedik században történt! Ez élénk figyelemmel hallgatott és több helyütt tetszést keltett fölulvasását Henszlmann azzal fejezte be, hogy közelebb a Székesfehérvárról talált sírokról s egyéb tárgyakról fog értekezni.

A magyar történelmi társulat január 7-iki ülésében fölulvastatott Bottka Tivadar azon indítványa, hogy a társulat kérje föl Odessai Arthur herceget a gróf Illésházy István-féle könyv- és levéltár ügyének megvizsgálására, mely Illésházy részéről ugyan a nemzeti múzeumnak hagyományoztatott, de csak részben vétetett át az utóbbi intézet által. Horváth Mihály elnök indítványára elhatározták az ügyet a nemzeti múzeum igazgatóságához átadni. Aztán Thaly Kálmán olvasta föl jelentését a Radvánszkyak radványi, s a Csákyak szepes-mindszenti levéltáraiban eszközölt kutatásairól, melyek fölülte gazdag eredményt nyújtottak. A Rákóczyak korából egész halmaz érdekes okmányt talált Thaly, többek között magától Rákóczytól 70 darab, nagyrészt eredeti okmányt. A Radvánszky-féle levéltárban azonban eddig-élén nem, vagy csak kevésbé ismert érmeket is találtak Péter, Aba Sámuel, Róbert, I. Ulászló, Mátyás, II. Lajos, továbbá az erdélyi fejedelmek korából. Ez érmekeket Dobóczy János ismertette.

A magyar földrajzi társulat jan. 7-diki ülésében Szabó József tanár folytatta fölulvasását Szerbia földrajzi és ethnográfiai viszonyairól. Aztán Palóczy Lipót olvasott föl érdekesen az ampezzói völgybe tett kirándulásáról, mely a déltiroli alpepek között fekszik. E völgynek a nagyszerű dolomit-képződések kölcsönöznek kiváló érdekelt.

Egyház és iskola.

Ungvárt Molnár János városi árvaszéki közgyám árva- és szeretet-ház fölállításán fáradozik, hogy abbana városi s egész megyebeli árvák, kik közül jelenleg mintegy 30 bolyong minden gondozás és gyámoltatás nélkül Ungvár utcáin, — kellő gondviselést és neveltetést nyerjenek. Midőn egyrészt örömmel fejezzük ki a jótékonyaság szellemnek hazánkban való mind szélesebb-szélesebb elterjedését: egyrészt felhívjuk azon emberbarátokat, kik ez ügy iránt érdeklődnek, hogy e célra szánt adományaikat szíveskedjenek Ungvárra, Molnár János városi árvaszéki közgyámhoz küldeni, ki az „Ung” című lapban azok átvételét nyugtatványozni fogja.

Papválasztás. A pesti ág. hitv. német gyülekezet vizkereszt napján választotta meg második lelkészül Doleschall Sándor besztercebányai lelkész.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

Albrecht főherceg m. óvári uradalma f. é. januártól fogva naponként 16,000 itez tejet szállít Bécsbe. Az évi jövedelem ebből fölmege 365,000 frtra.

A magyarországi zongoragyár-ápar állapota. Beregszázi Lajos zongorakészítő röpiratot adott ki. E szerint a zongoragyár-ápar hazánkban hanyatlófélben van, mert míg 1848-ig 20—25 zongorakészítő volt az országban s ezek 250—300 zongorát készítvén évenként, a zongoraszükséget fele hazai termékkel volt fedezve, ma csak két zongorakészítőnek van s az ezek által évenként készített 80 zongora az évi szükségletnek alig adja ki huszadrészt, a többit külföldről kell behozni.

Balesetek, elemi csapások.

A bécsi nyugati pályaudvarban nagy tűz volt jan. 6-án hajnalban. Egyik raktaí gyult ki éjjel, s mire a tűzoltók megjelentek, már az egész lángban állott. A raktaí különben is sok égékeny anyagot tartalmazott. A kárt mintegy 25 ezer frtra teszik.

Megfagyva találtak egy utas asszonyt a tolna-szegvárdi utca. A december 22-ikén dühöngött hóviharát áldozata lett.

Színházgés. Az orosz színházakat folytatók a tűzvész-csapások. Alig három nappal ezelőtt vizgázatlanságból a tilfizi nagy színház égett le, most pedig — nem is szólva a kisvárosi színházakról — az 1859-ik évből már legett s azóta nagy költséggel ufolag fölépült kazáni városi színház lett a lángok martaléka mult hó 16-án. Megsemmisült egészen az alapokig. A tűzvész, mely két órák éjjel tört ki, egy felborult kerosini-lámpa okozta, melyet az előadás után elfelejtettek eloltani.

Mi újság?

A tél hidege még mindig tart, úgyhogy a főváros lakossága már napok óta gyönyörködhetik a befagyott Duna vonzó látványában. Sima jégütők helyett azonban a széles folyam felülete darabos, egymás hátraa fagyott, széleslyes alkutó jégablakokat mutat föl, melyek még nem mindegyik elé szilárdak arra, hogy lehetővé tegyék az átkelést. Egy vakmerő ember, ki a rendőri tilalom dacára közelebb át akart kelni a jégen, rajt vesztett, mert beszakadt s a gyors segély nélkül menthetlenül alámerült volna. A parthoz közel eső jégen egyebiránt nagy a sürgős-forgás, miután a vendéglősök, czukrászok, kávéosok sietnek beszerezni jégzsükségletüket, míg a fagy tart. Magának a közbizághidnak mintegy 50,000 mázsa jégre van zsüksége. Vágják is hát a jéget mindkét parton, s a fehér csillogó koczkákat szüntelenül szállítják megrakott szekereken a Dunától a főváros különböző jégvermeibe. A „Debrecezen” nevű gőzhajót, mely nem tudott idejében elmenekülni tőli kikötőjébe, most úgy kell kivágni a jég közül, mintha valamely sarkvidéki expedíció befagyott hajója — egy másik jégben rekedt „Tegethoff” — lenne. A gőzhajótársulat munkái a hajó számára egy egész csatornát vágnak a Duna jégén, hogy a jégzajlás elől elmenekülhessen az u-pesti kikötőbe. Az érdekes munkát mindig nagy csoport ember nézi a Dunaparton. A városi legi tó sima jégütök-re most már javában foly a korcsolyázás. A

testedző sport barátjai sietnek fölhasználni a fagy idényét s kora délutántól estig tarka mozgalmak csoportokban lepik el a sikamlós pályát, melyen kedvderítő élet uralkodik.

Királyné ő felsége, mint Londonból írják, Viktoria angol királynőt arcképevel lepte meg. A festmény az ismert Winterhald-féle kép másolata.

Az első udvari bál f. hó 9-ére volt kiüzve, s a meghívók már napokkal előbb kiüldetkeztek. Más fényes mulatságok híré is közlik a lapok. Szerdán gróf Festetics György termében volt egy az előkelő világ által látogatott estély, csütörtökön pedig gróf Szapáry belügyminiszter estélyén gyűlt össze fényes társaság. Bittó miniszterelnök is fog rendezni néhány estélyt a farsangon, melyekre nemcsak képviselők és diplomata, hanem hölgyek is hivatalosak.

Farsangi napló. Jan. 10-én (vasárnap) a nöképzőegylet jelmzés tombolaestélye lesz; — jan. 14-én fiatal urak rendeznek táncvigalmat a Hungáriában a népkonyhák javára; — január 16. jogász-segély-egyleti bál az Európában; — január 17-én a magyar gazdaszónyok álarozos bálja a vígadó nagy termében; — január 19-én orvosbál ugyanott; — január 21-én a gyógy-szerésztan-hallgatók bálja a Hungáriában; — január 21. izraelita nöegyleti bál a vígadó nagy termében; — január 23-án a bölcsőde és gyermek-menhely-egylet táncvigalma az Európában; — január 24. első pesti nöegyleti álarozos bál a vígadó nagytermében; — január 26. mü-egyetemi bál a vígadó nagytermében; — jan. 30. a nöképző egylet táncvigalma az Európában; — január 31-én álarozos bál a vígadóban; február 1. a korcsolyázó-egylet bálja; — február 2-án álarozos calico-bál a bölcsődék és gyermek-menhely javára; — február 3. evangélikusok árvaháza javára a vígadói kis teremben.

Mária-Valeria főhercegnőt közelebb a királyné meghívására meglátogatta Rónay Jácint püspök. Az élénk szellemű kis főhercegnő vídában csevegett látogatójával Angliáról, a hol tudvalevőleg a mult évi fürdői idényt tölté fel-séges anyjával.

Gróf Széchenyi Ödön, ki jelenleg Stambulban közmegelegedéssel rendezi a tűzörségi viszonyokat, levelet intézett a főváros tanácsához, melyben azt írja, hogy nemskára visszatér Budapestre, s hogy nincs szándéka leköszönni a budapesti tűzoltók főparancsnoki állásáról. A gróf közelebb Budapestet át Londonba utazik, a hol a török fővárosi tűzvédség részére tűzoltó szereket fog vásárolni. E célra a szultántól tette meg erejéig bir nyílt hitel-levelet.

A párisi nagy opera új épülete, mely fény és pompára nézve a világ legelső színháza, jan. 5-én nyitott meg a legelőkelőbb s legdiszesebb közönség jelenlétében. Páris színe-java, a kormány tagjai, a diplomáciai testület, az arisztokrácia, politika, irodalom és művészet kitünősegi, teljes számmal vettek részt a megnyitási ünnepélyen. Előkelő idűgenek is nagy számmal voltak jelen. Nehány műbarát mágna-sunk azonban — kik ez alkalomra Párisba szándékoztak utazni — csak Strassburgig jutathattak el a hófúvatagok miatt. Egy hazaküldött sürgönyük szerint hallottak ugyan Linzben tiroli jödlereket énekelni, de a párisi operaházat nem látták.

A jászberényi múzeumot decz. 28-án nyitották meg ünnepélyesen. Istentisztelet után nagy közönség gyűlt össze a zászlókkal földiszített városházába, hol a polgármester elmondva e mivelődési intézet létrejöttének történetét, a kulesokat átadta az igazgatóságnak, melynek elnöke: Pethes József ismertető a múzeum egyes osztályait s buzdította a lakosságot az új intézet pártolására. A megnyitott múzeum mű-tárgyait egész estéig nézte a közönség.

Múzeumot Esztergomban szintén akarnak állítani, s az ügynek a hercegreimás is támogatást ígért. A muzeumi helyiségi a primás könyvtári épületében lesz.

Magyarországi kataszteri fölmerése a mai napig — mint a „Közérdek” írja — a következő eredményekben foglalható össze. Föl van mérve egész felső Magyarország keleten egészen Bihar-megyéig, Debrecezen városát is beleveve, Borsod és Szatmárnagyék kivételével. Nyugaton egészen a hajdani soproni kerületig Trencsén-, Nyitra- és Pozsonymegyék kivételével; föl van mérve Horvátország és Slavonia egészen. A mult évben a magyar határörvidék vétetett föl egészen,

a horvát határörvidéken csak a likai ezred területének fenmaradt 55 mértföldje hiányzik; ez készen átvett fölmerés, melyet még a hajdani katonakormányzat eszközölt. Az összes eredmény tehát, a mennyiben ezt a határos és rendez háromszöggel fölmerített országok területi arányából megítélhet, az, hogy Magyarország eddig mintegy 2500 négyszög mértföld van szabályos kataszteri fölmeréssel fölveve, vagyis körülbelül az egész területnek 40% -ka.

Az amerikai sark-utazó, dr. Hayes, az osztrák-magyar expedíció élményeit ismertette, iratában egyuttal azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy a nyílt sarkenger a Schmidt-öblön át egy gözös segélyével áthajózható, s esetleg készen nyilatkozik állítását tetleg is bebizonyítani.

A vadászatok idényét éljük s így illő, hogy megemlékezzünk az itt-ott tartott kiválóbb vadászatok eredményéről. Murány környékén Szász-Koburg-Gothai Ágost herceg közelebb nagy medvevadászatot rendezett, melyen a herceg maga öt macskót terített le. — Az oláh-patak erdőségében az Andrassy-grófok vadász-tak több megyebeli ur társaságában medvére, még pedig sikerrel. — A Debrecezen környékén rendezett közelebbi hajtóvadászati alkal-mával 2 róka és 62 nyul ejtetett el, nagyobb vad ellenben nem. — Hon-t a megyéből ellenkezőleg azt írják, hogy ott már régóta nem volt annyi ragadozó vad, mint az idén. A nyájakat alig győzik eléggé őrizni a juhászok a farkasok és rókáktól.

Egy koldus alapítványa. Egy öreg koldus-asszony, ki már évek hosszú során át részesült a debreczeni ref. szégyen-ápolda jótéteményeiben, évről-évre megtakarított fölírte összerakván, azokat egy összegegyen negyven forintban az apó-dai szégyeneket tartó intézet alapjának növelésére adományozta, hogy halálát e jótékony inté-zet iránt bebizonyíthassa.

Borzalmas öngyilkosságot követett el a napokban Bonyhay Kálmán, a debreczeni ref. főgymnázium 5-dik osztályának szorgalmas és tehetséges tanulója, a ki a Budapest felé induló vonat elé vetette magát, mely a szerencsétlen ifjút izze-porrá törtte. Bonyhay K. a boji jegyzőnek volt fia, a kihez egy ajánlott levelet inté-zett kevéske halála előtt. Öngyilkosságának oka eddigre még teljesen ismeretlen.

A bukás örvényében. Aradon újvére egy széles körű összeköttetésű és köztiszteltben álló család majd minden férfi-tagja eszódott mon-dott; egyik tagja pedig, ki városi tekintélyes tisztviselő volt, önmagát jelenté be a kir. tör-vényszéknek, hogy 14,200 forint váltót hamisított.

A budapesti szabadkőműves páholyok a váci-uti boulevard s a nagymezőútcza sarkán díszes házat építtettek, melyben a „páholyok” hivatalos helyiségei lesznek elhelyezve.

A szivar-különlegességek legtöbb fajtát jan. első napjától fölmenték, nevezetesen a havanna-fajokat; továbbá a „dohány- és szivar-különle-gességek árszabályában” a „pipadohányok” 9., 10. és 11. tételei alatt előforduló nemek eladási árát is fölmenték.

Szomorú statisztika. A fővárosi rendőrség a mult évben a főváros területén összesen 17,353 egyént tartóztatott le, ezek közül 2499 a fenytő-törvényeknek adatott át, 729 a dologházba küldetett, 106 a kerületi előjáróságokhoz, 1162 a kórházba, 77 idegen törvényhatóságokhoz, 233 a katonai hatóságokhoz, 864 az alkaptánysá-gokhoz küldetett. Rendőrileg fenytettetett 5505, kényszer-utlevéllel elküldetett 135, eltolonczol-tatott 4473, elbocsátott 1605 egyén.

Adakozás. A bukovinai magyarok részére szerkesztőségünkhez beküldetett:

Pályról Szigeti Szabó Sándor 1 frt. Kölesdről egy előfizető 1 frt. Póstényből Fekete Antal 1 frt.

Győrszentmártonból F. segéd 2 frt. Érméből Szele Imre 1 frt. B.-Füredről Hordos Ferenc 1 frt. Gömör-Székéből: Kubinyi Kálmán 1 frt; Kubinyi Géza 1 frt; Palugyai József 1 frt 50 kr; Tóth Márton 1 frt; Nagy Károly 50 kr; Csizi Lórá Irén 1 frt. Csizi János 1 frt. Heő-Bábról Édes Ábrahám 1 frt. Kolozsvárról Kecskeméti Elek 1 frt. — Összesen 16 forint.

Halálozások.

Báró Kemény Ferenc, az erdélyi országos rendek egykori elnöke s volt erdélyi udvari kancellár, 80 éves korában Kolozsvárról elhunyt, január 2-dikán. (Arcképet és életrajzát mai számunkban közöljük.)

Josipovich Antal, a negyvenes években turopoliai gróf, ép oly igaz magyar, mint horvát hazafi, elhunyt decz. 29-én 71 éves korában Varasd mellett jószágban, Jalkovezen. Josipovich, ki már a negyvenes években erőlyesen küzdött a Horvátországban nyilatkozó illirismus ellen, az 1848-49-diki testvérhárc alkalmával Magyar-országba jött, hogy a horvát túlók üldözése elől meneküljön. Az osztrák haditörvényesek által halálra ítéltetett a háború bevégezése után, de ez ítélet börtönre változtatván át, több évig volt fogságban.

Bolgarfalvi Sebesi István, a szabadságharcban honvédőrnagy, 1861-ben Felső-Fehér-megye főjegyzője és később törvényszéki ülnöke, egy-házkerületi algonok, 56 éves korában elhunyt.

Elhunytak még: Báró Czinderi Wenckheim Béla decz. 27-én, Körös-Ladányban, 32 éves korában. — Alvinczy Ferenc, csongrádi lelkész és apát, decz. 29-én, élte 48-dik évében. — Szervánzky Sándor, Bihar-megyei volt szolgabírája, január 2-án, 72 éves korában. — Olay István tekintélyes és széles körökben ismert ügyvéd Nagy-Váradon. — Szilber Ignác volt honvédtiszt és Szeged városának törvényhatósági tagja, 45 éves korában. — Fedák Ferenc, préposti levéltárnok s az országos levéltár hites őre decz. 29-én. — Halmosi Andrásné, született Eisenbarth Stefanie asszony, Halmosy A. legfőbb törvényszéki bíró neje, január 1-én, 27 éves korában, Budapesten. — Tátrány János, jeles szakképzettségű gazda és köztisztviselő álló férfiú, január 2-án Kis-Körösön.

Külföldön elhunytak: Frigyes Vilmos volt hesseni választó fejedelem, kit az 1866-diki háború fosztott meg trónjától, január 6-dikán Prágában. — Ledru-Rollin, hírneves francia republikánus, az 1848-diki francia köztársasági kormány tagja, Párisban, 66 éves korában.

Espartero nem halt meg. A kitűnő spányol államférfi halála hírének csak karlista sürgönyök terjeszték. Az agg Espartero gyöngölködve ugyan, de még mindig elég jó erőben érte meg hazája legújabb rendszerváltozását.

Szerkesztői mondanivaló.

Szeged. Pr. F. Ez új gondolat: beküldeni egy verset, s a végén egy „közsegi tanító” bizonyítványának a másolatával bizonyítani, hogy az jó vers. Már a hozzánk beküldött dolgozatok bírálói csak magunk akarunk lenni; s a jelen esetben a „közsegi tanító” ural ellenkezőleg azt mondjuk, hogy nekünk a költemény „igazán nem tetszik.”

„A boszorkány hit.” Megjött ez is, az előbbiek is. Azok közlését a nagy terjedelmű akadályozta; könnyebben adhatunk rövid cikket, mint egy hosszút; mert hosszú közleményeink csak különösebb érdekű elbeszélések stb. lehetnek. Ezt mindenesetre adni fogjuk.

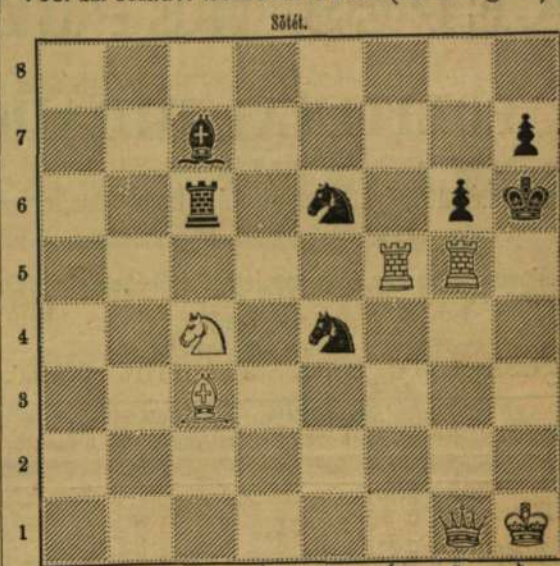
Kassa. M. V. Megérkezett a multkori is, a mostani is. Sor kerül rájuk, de elfogadott cik-künk is oly sok van, s oly sok közlendőnk érkezik folyvást, hogy hetenként négy ívet kellene — a kettő helyett, igénybe vennünk, hogy lépést tart-hassunk munkatársaink munkásságával.

Budapest. St. L. Közölni fogjuk, mihelyt sor kerülhet rá.

B.-Jenő. Á. S. Az üdvözetet basonlóval viszonzozzuk. Kérjük alkalmilag szives tudósítását.

SAKKJÁTEK.

788. sz. feladv. Schröfer F.-től (Bambergben).

Világos indul s az ötödik lépésre mattot mond.

783-dik számú feladvány megfejtése.

(Willmers R.-től Bécsben.)

Vil.	Söt.
1. Hf4—e2	Bh7—g7
2. Bb2—d2	Bg7—g4
3. He2—c3	d4—c3:
4. d3—d4+	Kc5—c4:
5. Hf5—e3 matt.	

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Miskolcon: Hartmann testvérek. — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — A pesti sakk-kör.

A pesti sakk-kör f. hó 24-én tartja rendes évi tisztújító közgyűlést saját helyiségében.

Előfizetési fölhívás a VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK 1875. évi folyamára.

(Ismeretterjesztő és politikai hetilap. — Az egyik számos eredeti képpel illusztrálva; s másik a „Magyar Gazda” című gazdasági lappal s rendkívüli mellékletekkel bővítve.)

Előfizetési föltételek:

Postai szétküldéssel vagy Budapesten házhoz hordva

a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt:

Egész évre 12 ft.

Félévre 6 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság:

Egész évre 8 ft.

Félévre 4 ft.

Csupán a Politikai Ujdonságok:

Egész évre 6 ft.

Félévre 3 ft.

Az előfizetések legcélszerűbben postautalvány által eszközölhetők.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utczá 4. sz. a.)

Tartalom.

Báró Kemény Ferenc (arckép). — Kereszt az ütfelen. — Egy német ember magyar leánya. — Az ösvilági ló (képpel). — Az észak-sarki expedíció élményeiből (három képpel). — A kataszter. — Három orosz és három angol kalandjai, II. (két képpel). — Egyveleg. — Melléklet: Petőfi két levele Bem tábornokhoz. — Az 1831-ki kolera. — A hétért. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós. (L. czukor-utczá 11. sz.)

HETI-NAPTÁR.

Hónapi és hetilap	Katholikus és protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Israelliták naptára	Nap	Hold
				kül. nyug.	kül. nyug.
10. Vasárnap.	1. január	1. január	1. január	6. p. 6. p.	6. p. 6. p.
11. Hétfő.	2. január	2. január	2. január	7. p. 7. p.	7. p. 7. p.
12. Kedd.	3. január	3. január	3. január	8. p. 8. p.	8. p. 8. p.
13. Szerda.	4. január	4. január	4. január	9. p. 9. p.	9. p. 9. p.
14. Csüt.	5. január	5. január	5. január	10. p. 10. p.	10. p. 10. p.
15. Pént.	6. január	6. január	6. január	11. p. 11. p.	11. p. 11. p.
16. Szombat.	7. január	7. január	7. január	12. p. 12. p.	12. p. 12. p.

Hold változásai. Első negyed 14-én 10 óra 38 perczkor este.

